

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Ústav výzkumu a rozvoje vzdělávání

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Seznámení s poezií pro žáky od 3. do 5. ročníku základní školy
An Introduction to Poetry for Pupils from Primary School

Natálie – Karolína Hlobilová

Vedoucí práce: PhDr. Veronika Laufková, Ph.D.

Studijní program: Vychovatelství

Studijní obor: Vychovatelství

Prohlášení

Odevzdáním této bakalářské práce na téma *Seznámení s poezií pro žáky od 3. do 5. ročníku základní školy* potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha 2021

Poděkování

Velmi děkuji PhDr. Veronice Laufkové, Ph.D. za odborné vedení mé bakalářské práce, cenné rady, a především obětavost a trpělivost, se kterou se mi věnovala od začátku až do konce.

Velký dík patří také všem pedagožkám a pedagogům, které mi ochotně vyplnili dotazníky a ohodnotili můj materiál, a mé rodině, která byla shovívavá pokaždé v období zkoušek a psaní prací. V neposlední řadě musím poděkovat celému sboru PedF UK, který nám byl během studia velkou oporou a motivací.

ABSTRAKT

Cílem mé bakalářské práce je vytvořit didaktický materiál, který bude využitelný jak ve školní výuce, tak jako podpůrný materiál při tvorbě programu pro školní družiny. Tento didaktický materiál je součástí přílohy práce a zaměřuje se na bližší seznámení žáků 3. až 5. ročníků základní školy s poezií a prací s básnickým textem.

V teoretické části se zaměřuji na problematiku práce s poezií na základních školách a komentář k tvorbě materiálu. V praktické části vyhodnocuji relevantní dotazníky vyplněné učiteli a vychovateli z různých škol a s různými zkušenostmi, které jsem oslovila, a vyjadřuji se k využití materiálu v praxi.

Materiál se ukázal jako skutečně užitečný a využitelný napříč různými předměty, ročníky a úrovněmi žáků, čímž naplnil své cíle.

KLÍČOVÁ SLOVA

poezie, literatura, 1. stupeň ZŠ, družina, český jazyk a literatura

ABSTRACT

The aim of my thesis is to make a teaching aid that would be useful in both, school lessons and the school club activities. This work material, that is attached to this thesis, focuses on pupils from third to fifth grades at Czech primary schools. It concentrates on their work with poetry and understanding poetic texts.

I focus on the problematics of work with poetic texts at our primary schools and I comment on the making of the material attached in the theoretic part of the thesis. In the second part I evaluate relevant forms filled in by teachers and school club educators from various schools with various experience. I also comment on usage of the made material in practice.

The material I made turned out to be useful and utilisable through various subjects, grades, and pupils' levels of knowledge. Thank to that it lived up to the expectations.

KEYWORDS

poetry, literature, primary school, school club, Czech Language and Literature

Obsah

Úvod	7
I. Teoretická část.....	9
1 Záměr práce	9
1.1 Plošné požadavky pro různé zkoušky v českém školství.....	10
1.1.1 Analýza RVP ZV z pohledu tvůrce didaktického materiálu pro předmět český jazyk a literatura	11
1.1.2 Doporučené učební osnovy předmětů ČJL, AJ a M pro základní školu	13
1.1.3 Přijímací zkoušky na víceletá gymnázia	15
1.1.4 Přijímací zkoušky na šestiletá gymnázia	16
1.1.5 Přijímací zkoušky na SŠ a čtyřletá gymnázia.....	17
1.1.6 Maturitní zkouška	17
2 Interpretace poezie.....	19
2.1 Literárněvědné pojmy	20
2.1.1 Literární druh.....	20
2.1.2 Struktura básně	21
2.1.3 Druh rýmu.....	21
2.1.4 Lyrický subjekt a autor textu	22
2.1.5 Téma a motivy	22
2.1.6 Jazyk.....	22
2.1.7 Jazykové prostředky a básnické prostředky	22
2.1.8 Smysly	23
2.1.9 Časoprostor.....	23
II. Empirická část.....	24
3 Tvorba didaktického materiálu.....	24

3.1	Zásady tvorby didaktických materiálů.....	24
3.2	Výběr pojmů	26
3.3	Výběr autorů a textů.....	27
3.4	Grafická úprava materiálu.....	29
4	Příručka k didaktickému materiálu.....	31
4.1	Příručka pro učitele	32
4.2	Příručka pro vychovatele	35
5	Evaluace didaktického materiálu.....	39
5.1	Dotazník pro učitele.....	39
5.1.1	Výzkumný vzorek.....	40
5.1.2	Otázky v dotazníku.....	40
5.1.3	Výsledky dotazníku	43
5.2	Dotazník pro vychovatele	48
5.2.1	Výzkumný vzorek.....	49
5.2.2	Otázky v dotazníku.....	49
5.2.3	Výsledky dotazníku	50
	Závěr.....	54
	Seznam použitých informačních zdrojů	56
	Seznam příloh.....	62

Úvod

Téma mé bakalářské práce vychází ze zkušenosti, kdy žáci druhého stupně mají při přípravě na přijímací zkoušky problém porozumět básnickému textu a následně s ním jakkoliv pracovat. Stejný problém mívají, dle mých zkušeností, v o něco menší míře i žáci, kteří se připravují k maturitní zkoušce. Vypracovala jsem proto didaktický materiál pro učitele a vychovatele prvostupňových žáků. Cílem tohoto materiálu je tedy seznámení žáků s literárněvědnými pojmy a především poezií tak, aby k tomu nedocházelo až těsně před přijímacími zkouškami či maturitou. Zároveň jsem chtěla, aby byl materiál adaptovatelný pro různé typy výuky a vybízel ke spolupráci pedagogů na různých úrovních vzdělávání. Každý učitel by tak s materiálem mohl pracovat dle svého uvážení a potřeb, stejně tak vychovatelé v družinách, případně doučovatelé a další lektoři. Všichni tyto pedagogové by mohli v rámci svých výchovně-vzdělávacím působení spolupracovat skrze materiál. Opakování a rozšířené procvičování je jedna z nejlepších cest, jak se něco naučit. Primárně jsem proto cílila na spolupráci učitelů žáků 3., 4. a 5. třídy základní školy a jejich vychovatelů v družinách.

Samotný materiál, který je součástí přílohy, se skládá ze slovníčku pojmů potřebných k práci s básnickým textem a výběru básní pro různé kategorie žáků. Ke každé z vybraných básní je vytvořen malý počet úkolů určených k seznámení a procvičování práce s básnickým textem. Tyto úkoly mohou být splňovány jak samostatně, tak ve spolupráci s učitelem i ve skupině žáků, vždy i za pomoci slovníčku pojmů. Účelem slovníčku pojmů je seznámení žáků s literárními pojmy potřebnými v pozdějších ročnících pro různé testování – jak jednotné přijímací zkoušky, tak maturitní zkoušku. Literární pojmy do tohoto slovníčku byly vybrány na základě požadavků k maturitní zkoušce a studia akademických a školních jazykových příruček.

Materiál jsem bohužel neměla možnost vzhledem k pandemii COVID-19 vyzkoušet v praxi, nicméně jsem nechala několik učitelů a vychovatelů vyplnit anonymní dotazník vztahující se k materiálu, a tak získala zpětnou vazbu těch nejzkušenějších, kteří by měli také s materiálem pracovat ve třídě. V praktické části své práce tedy vyhodnocuji funkčnost a povedenost materiálu i na základě těchto odpovědí.

Myslím, že je důležité cílit na motivaci dětí číst a číst i poezii, která je bohužel často upozad'ována. Věřím, že materiál, který jsem vypracovala, může v tomto ohledu být nápomocný nejen učitelům a vychovatelům žáků prvního stupně ZŠ.

I. Teoretická část

1 Záměr práce

Nápad s vytvořením didaktického materiálu pro učitele českého jazyka mi vytanul na mysli během studií a především pak během praxe, kdy jsem připravovala žáky různého věku na přijímací zkoušky a maturitní zkoušku. Zjistila jsem, že všechny tyto jednotné testy se hodně soustředí na práci s textem a jeho porozuměním. Zároveň jsem ale přišla na to, že to bývá tím největším problémem, se kterým se žáci na různých úrovních setkávají. Dovedlo mě to k závěru, že se bohužel k procvičování porozumění textu a k němu se vztahujících otázek neprocvičuje na základních školách dostatečně. Jedná se samozřejmě o malý vzorek žáků a základních škol, tedy zde nemluvím o žádných zobecnitelných faktech, nicméně na podkladě zmiňovaných dojmů jsem chtěla vymyslet didaktický materiál, který by pomohl žákům potýkajícím se právě s těmito obtížemi. Uvědomila jsem si ale, že by bylo nejlepší vytvořit něco, co by těmto obtížím i předcházelo.

Myšlenka na materiál s texty a úkoly k nim tak byla na světě. Čítanek a pracovních sešitů je ale na trhu již docela velké množství, bylo tedy třeba přijít s něčím, co by bylo skutečně užitečné, nápomocné pro žáky i učitele a zároveň něčím unikátní. Zvláště během posledních let jsme již zjistili, že využívání online materiálů a platform pro výuku může být užitečné, a především může být užitečnou formou sdílení materiálů mezi pedagogy, kteří stojí o inovativnější přístup, než jakým je výuka jen podle vybrané učebnice. Rozhodla jsem se proto vytvořit materiál, který by mohl být dostupný na některé z online platform tak, aby si jej učitelé mohli libovolně upravovat a tisknout různé části dle potřeby. Když jsem pak dále přemýšlela o výběru textů a primární cílové skupině žáků, rozhodla jsem pro zúžení výběru textů jen na poezii, a to hned z několika důvodů. Děti jsou odmala zvyklé na rýmované říkanky, písničky, básničky atp. Bohužel poetických textů postupně s každým ročníkem na základní škole ubývá. Chtěla jsem využít onoho naladění z dětských let a začala se proto soustředit na žáky prvního stupně ZŠ a poezii pro děti. Věřím totiž, že z různých básní různých autorů se dá vhodně navázat v pozdějších letech na básně složitější na čtení i pochopení a můj materiál má přesně tuto návaznost usnadnit a umožnit.

Při studiu Vychovatelství jsem si následně uvědomila, že mezi učiteli a vychovateli v družinách velmi chybí větší spolupráce. Chtěla jsem, aby můj materiál, původně určený jen učitelům českého jazyka, byl využitelný i pro takovou spolupráci, či aby k ní dokonce vybízel. U poezie pro děti lze totiž vymyslet mnoho vhodných aktivit a úkolů propojujících hned několik předmětů, smyslů a činností, čímž dochází k hlubšímu porozumění textu, ale také kladení si otázek, které se týkají nás osobně a našich životů.

Pro všechny mé záměry, které se postupem času a mých studií tříbily, jsem proto vytvořila materiál, který je možno sdílet a libovolně upravovat, žákům může pomoci i při samostudiu, může sloužit jak pro individuální, tak pro skupinovou práci ve třídě i družině a vybízí ke spolupráci vychovatelů a učitelů. Protože cílem tohoto materiálu je seznamovat žáky s poezií a literárněvědnými pojmy, obsahuje nejen slovníček základních pojmů vycházejících z požadavků u testů maturitních i u přijímacích, ale i ukázkou rozboru poetického textu. Dalším z cílů byla adaptovatelnost materiálu pro různé typy výuky. Chtěla jsem, aby materiál vybízel ke spolupráci pedagogů na různých úrovních vzdělávání a aby každý pedagog, který s ním bude pracovat, bude moci využít různé jeho části dle svého uvážení a potřeb, stejně tak vychovatelé v družinách a další. Materiál měl být koncipován tak, aby umožňoval či přímo vybízel ke spolupráci různých pedagogů v rámci celého výchovně-vzdělávacího procesu.

1.1 Plošné požadavky pro různé zkoušky v českém školství

Mým cílem bylo vytvořit materiál, který by žáka naučil pracovat s různými pojmy, které je nejen u maturity, dnes zaměstnavateli často vyžadované zkoušky dokládající vzdělání, nezbytné znát. Součástí materiálu je tedy již zmiňovaný slovníček těchto pojmů, který i vybízí k dalšímu rozšiřování. Následuje jedna ukáзка komplexního rozboru básně a poté vždy několik básní od jednoho autora. U každé básně jsem se pokusila zahrnout co nejvíce možných pojmů. Každý autor je navíc na začátku stručně představen, aby si žák mohl vytvořit lepší představu o původu básně v pracovním listu.

Při samotné tvorbě didaktického materiálu jsem se řídila svými zkušenostmi a kombinovala je s požadavky Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (dále jen

MŠMT) u přijímacích zkoušek na víceletá gymnázia i střední školy a u maturit. Nakonec jsem své poznatky srovnala i s *Rámcovým vzdělávacím programem pro základní vzdělávání* (dále jen *RVP ZV*) MŠMT.

1.1.1 Analýza RVP ZV z pohledu tvůrce didaktického materiálu pro předmět český jazyk a literatura

V *RVP ZV* jsou k porozumění textu jasně vymezeny očekávané výstupy jak pro první, tak pro druhý stupeň ZŠ. Zde jsem z programu vypsala všechny pro 1. stupeň ZŠ, ze kterých jsem vycházela při tvorbě didaktického materiálu:

- ČJL-3-1-01 plynule čte s porozuměním texty přiměřeného rozsahu a náročnosti;
- ČJL-3-1-02 porozumí písemným nebo mluveným pokynům přiměřené složitosti;
- ČJL-3-1-11 seřadí ilustrace podle dějové posloupnosti a vypráví podle nich jednoduchý příběh;
- ČJL-3-2-02 porovnává významy slov, zvláště slova opačného významu a slova významem souřadná, nadřazená a podřazená, vyhledá v textu slova příbuzná;
- ČJL-3-2-03 porovnává a třídí slova podle zobecněného významu – děj, věc, okolnost, vlastnost;
- ČJL-5-2-01 porovnává významy slov, zvláště slova stejného nebo podobného významu a slova vícevýznamová;
- ČJL-3-3-01 čte a přednáší z paměti ve vhodném frázování a tempu literární texty přiměřené věku;
- ČJL-3-3-02 vyjadřuje své pocity z přečteného textu;
- ČJL-3-3-03 rozlišuje vyjadřování v próze a ve verších, odlišuje pohádku od ostatních vyprávění;
- ČJL-3-3-04 pracuje tvořivě s literárním textem podle pokynů učitele a podle svých schopností;
- ČJL-5-3-01 vyjadřuje své dojmy z četby a zaznamenává je;
- ČJL-5-3-02 volně reprodukuje text podle svých schopností, tvoří vlastní literární text na dané téma;

- ČJL-5-3-03 rozlišuje různé typy uměleckých a neuměleckých textů;
- ČJL-5-3-04 při jednoduchém rozboru literárních textů používá elementární literární pojmy. (RVP ZV, 2021)

Přestože jsem materiál tvořila primárně pro žáky 3. až 5. ročníků, aby mohl být využitelný i ve školních družinách, chtěla jsem zohlednit i očekávané výstupy 2. stupně základního vzdělávání, aby byl materiál žákům skutečně užitečný a připravoval je na to, co je čeká při dalším studiu. Zde jsem tedy vypsala očekávané výstupy pro 2. stupeň ZŠ:

- ČJL-9-1-08 využívá základy studijního čtení – vyhledá klíčová slova, formuluje hlavní myšlenky textu, vytvoří otázky a stručné poznámky, výpisky nebo výtah z přečteného textu; samostatně připraví a s oporou o text přednese referát;
- ČJL-9-1-10 využívá poznatků o jazyce a stylu ke gramaticky i věcně správnému písemnému projevu a k tvořivé práci s textem nebo i k vlastnímu tvořivému psaní na základě svých dispozic a osobních zájmů;
- ČJL-9-2-03 samostatně pracuje s Pravidly českého pravopisu, se Slovníkem spisovné češtiny a s dalšími slovníky a příručkami;
- ČJL-9-2-08 rozlišuje spisovný jazyk, nářečí a obecnou češtinu a zdůvodní jejich užití;
- ČJL-9-3-01 uceleně reprodukuje přečtený text, jednoduše popisuje strukturu a jazyk literárního díla a vlastními slovy interpretuje smysl díla;
- ČJL-9-3-02 rozpoznává základní rysy výrazného individuálního stylu autora;
- ČJL-9-3-03 formuluje ústně i písemně dojmy ze své četby, návštěvy divadelního nebo filmového představení a názory na umělecké dílo;
- ČJL-9-3-05 rozlišuje literaturu hodnotnou a konzumní, svůj názor doloží argumenty;
- ČJL-9-3-06 rozlišuje základní literární druhy a žánry, porovná je i jejich funkci, uvede jejich výrazné představitele;
- ČJL-9-3-07 uvádí základní literární směry a jejich významné představitele v české a světové literatuře;
- ČJL-9-3-08 porovnává různá ztvárnění téhož námětu v literárním, dramatickém i filmovém zpracování;

- ČJL-9-3-09 vyhledává informace v různých typech katalogů, v knihovně i v dalších informačních zdrojích. (RVP ZV, 2021)

Tyto výstupy jsou samozřejmě na každé škole přizpůsobovány školními vzdělávacími programy, nicméně jsou základním odrazovým můstkem jak pro ně, tak především pro všechny učebnice a didaktické materiály, které u nás vznikají. I já jsem z nich proto při tvorbě svého materiálu vycházela.

1.1.2 Doporučené učební osnovy předmětů ČJL, AJ a M pro základní školu

V *Doporučených učebních osnovách předmětů ČJL, AJ a M pro základní školu* (dále jen *Doporučené učební osnovy pro ZŠ*) vypracovaných MŠMT jsou uvedeny příklady zpracování učebních osnov. Český jazyk a literatura je spolu s cizím jazykem, nejčastěji tedy anglickým, a matematikou základem „pro osvojování vědomostí, dovedností a rozvoj schopností žáků v dalších oblastech vzdělávání“ (MŠMT, 2011a, s. 9) Tento dokument byl tedy vypracován, aby školy navedl při tvorbě školních vzdělávacích programů a zajistil co nejpodobnější úroveň výuky zmíněných základních předmětů. Ke každému z očekávaných výstupů *RVP ZV* je pro každý ročník ZŠ uvedeno doporučované učivo, tematické okruhy průřezového tématu a případné další přesahy či rozšiřující učivo. Z tohoto důvodu jsem se i tímto dokumentem inspirovala při tvorbě svého didaktického materiálu. Mých vybraných výstupů *RVP ZV* pro 1. stupeň ZŠ se týká toto doporučené učivo:

- ČJL-3-1-01 a ČJL-3-1-02 věcné čtení;
- ČJL-3-1-11 vypravování, dialog na základě obrazového materiálu;
- ČJL-3-2-02 slova nadřazená a podřazená, synonyma, antonyma, slova příbuzná, slova citově zabarvená a zdrobněliny;
- ČJL-3-2-03 významové okruhy slov;
- ČJL-5-2-01 synonyma, vícevýznamová slova;
- ČJL-3-3-01 krásná literatura, poslech literárních textů, přednes literárních textů;
- ČJL-3-3-02 reprodukce textu, počátky interpretace literatury;

- ČJL-3-3-03 a ČJL-3-3-04 literární druhy a žánry: poezie, próza, báseň, pohádka, hádanka, rozpočítadlo, říkanka; literární pojmy: spisovatel, básník, čtenář, divadelní představení, herec, režisér; čtení s porozuměním;
- ČJL-5-3-01 zážitkové čtení a interpretace literárního díla;
- ČJL-5-3-02 tvořivé činnosti s literárním textem;
- ČJL-5-3-03 a ČJL-5-3-04 literární pojmy: druhy a žánry, literatura neumělecká, literatura umělecká a věcná; literární žánry: pohádka, povídka, bajka, lyrická báseň; populárně naučné texty: encyklopedie, slovník. (MŠMT, 2011a)

Pro 2. stupeň je pak doporučováno toto:

- ČJL-9-1-08 základy studijního čtení, písemný projev;
- ČJL-9-1-10 vlastní tvořivé psaní;
- ČJL-9-2-03 samostatně pracuje s Pravidly českého pravopisu, se Slovníkem spisovné češtiny a s dalšími slovníky a příručkami;
- ČJL-9-2-08 rozlišuje spisovný jazyk, nářečí a obecnou češtinu a zdůvodní jejich užití;
- ČJL-9-3-01, ČJL-9-3-03 a ČJL-9-3-06 počátky interpretace literárních děl, základy literární teorie a historie, literární druhy a žánry: dobrodružná a humoristická literatura, moderní pohádka, bajka, nonsensová literatura, pověst, báje, ústní lidová slovesnost, balada; literární druhy a žánry: fantazy, sci-fi, epos, legenda, romance;
- ČJL-9-3-02 a ČJL-9-3-07 literární historie, literární žánry: pověst, román, epos, epigram, epitaf, milostná lyrika, balada, tragédie, komedie;
- ČJL-9-3-01, ČJL-9-3-03 a ČJL-9-3-07 literární teorie, literární interpretace, literární historie, drama, literatura pro mládež, ústní lidová slovesnost;
- ČJL-9-3-05 literární teorie a kritika;
- ČJL-9-3-08 adaptace literárních děl: filmová a divadelní adaptace, tanec, výtvarné zpracování, komiks;
- ČJL-9-3-09 studijní čtení, připravený písemný a ústní projev. (MŠMT, 2011a)

Stejně jako z *RVP ZV*, i z těchto doporučení se vychází při přípravě školních vzdělávacích programů, učebnic, pracovních sešitů a didaktických materiálů. Bylo pro mě

proto důležité srovnat, které výstupy a skrze jaké učivo jsou jaké pojmy doporučovány žáky učit na kterém stupni. Zkušenosti z praxe mi ukázaly, že bohužel u žáků druhého stupně ZŠ ani středních škol není zaručeno, že mají očekávané výstupy osvojené. I to mě po důkladném prostudování výstupů *RVP ZV* a *Doporučených učebních osnov pro ZŠ* utvrdilo v tom, že je třeba žáky již na 1. stupni pomalu připravovat na práci s textem, a to intenzivněji, než jak je tomu na spoustě základních škol zvykem. Svě poznatky z *RVP ZV* a *Doporučených učebních osnov pro ZŠ* jsem následně srovnávala s požadavky MŠMT u přijímacích zkoušek na víceletá gymnázia, střední školy a u maturitních didaktických testů.

1.1.3 Přijímací zkoušky na víceletá gymnázia

Požadavky pro jednotnou přijímací zkoušku na víceletá gymnázia z českého jazyka a literatury jsou vypracovávány na základě aktuálního *RVP ZV*. Test předpokládá, že žáci mají osvojené vědomosti a dovednosti specifikované ve *Standardech pro základní vzdělávání – Český jazyk a literatura*, které představují jakési minimální cílové požadavky na základní vzdělání. Vymezují předpoklady, které by měli mít žáci osvojeny na konci 3., 5. a 9. ročníků ZŠ. Rámec *Doporučených učebních osnov pro ZŠ* je posledním z mezníků ohraničujících dovednosti, ze kterých požadavky pro jednotné přijímací zkoušky na víceletá gymnázia a střední školy vycházejí.

V dokumentu *Specifikace požadavků pro jednotnou přijímací zkoušku v přijímacím řízení na střední školy v oborech vzdělání s maturitní zkouškou – Český jazyk a literatura* jsou následně vymezeny vědomosti a dovednosti, které mohou být v rámci jednotné přijímací zkoušky na osmiletá gymnázia ověřovány. Okruhovými tématy těchto vědomostí a dovedností jsou pravidla českého pravopisu; slovní zásoba a tvoření slov; skladba; tvarosloví; porozumění textu; slohová výchova; literární výchova. (Centrum pro zjišťování výsledků vzdělávání, 2021) Pro můj didaktický materiál byla stěžejní témata porozumění textu a literární výchova. Žáci 5. ročníků hlásící se na osmiletá gymnázia musí dle tohoto dokumentu být připraveni prokázat tyto své vědomosti a znalosti v daných tématech:

- prokázat porozumění textu včetně nepísmenných typů textu (tabulka, graf aj.);
- vystihnout nadpis textu na základě hlavní myšlenky textu;

- rozlišit podstatné informace od nepodstatných;
- nalézt v krátkém textu klíčová slova a obsahové jádro sdělení;
- posoudit úplnost či neúplnost jednoduchého sdělení;
- porovnat informace ze dvou zdrojů;
- rozlišit fakta a domněnky;
- rozeznat manipulativní prvky v reklamě nebo inzerci;
- používat elementární literární pojmy při jednoduchém rozboru literárních textů (próza, poezie, drama, verš, rým, přirovnání);
- rozeznat základní literární žánry (bajka, báseň, hádanka, komiks, pohádka, pověst, povídka, rozpočítadlo, říkanka);
- rozlišit literaturu uměleckou a věcnou;
- rozlišit umělecký text od neuměleckého, rozeznat různé typy neuměleckých textů (publicistický text, populárně naučný text, slovník, encyklopedie). (Centrum pro zjišťování výsledků vzdělávání, 2021)

Dokument následně zahrnuje i ukázkové testové úlohy. I na jejich základě jsem vypracovávala svůj didaktický materiál tak, aby byl žákům prvního stupně, kteří by se chtěli hlásit na osmiletá gymnázia, užitečný.

1.1.4 Přijímací zkoušky na šestiletá gymnázia

Žáci mají v České republice možnost hlásit se na gymnázia i ze 7. třídy ZŠ. Pro jednotnou přijímací zkoušku na šestiletá gymnázia je také vytvořen dokument *Specifikace požadavků pro jednotnou přijímací zkoušku v přijímacím řízení na střední školy v oborech vzdělání s maturitní zkouškou – Český jazyk a literatura* opírající se o stejné dokumenty jako v případě přijímacích zkoušek na gymnázia osmiletá. I tato varianta dokumentu vymezuje vědomosti a dovednosti, které jsou u žáků 7. ročníků předpokládány jako osvojené. Oproti požadavkům pro žáky 5. ročníků se liší především v rozsahu textů, kterým mají žáci rozumět a se kterými by měli umět pracovat. Navíc požadavky v tématu porozumění textu a literární výchova zahrnují tyto body:

- rozeznat hlavní myšlenku textu;

- odlišit fakta od domněnek, názorů, hodnocení autora (objektivní a subjektivní sdělení);
- orientovat se v literárních druzích (lyrika, epika, drama). (Centrum pro zjišťování výsledků vzdělávání, 2021)

Dále je na žáky 7. ročníků již kladen vyšší nárok v podobě literárněvědných pojmů, se kterými by měli umět pracovat, jako je rozsáhlejší množství literárních žánrů, ale i tropů, případně figur. Všechny tyto rozdíly oproti požadavkům pro jednotné přijímací zkoušky na osmiletá gymnázia pro mě byly při tvorbě materiálu důležité, abych dokázala rozlišit pojmy a dovednosti, které žáci na prvním stupni ZŠ již nezbytně musí znát a mít osvojené, a úkoly, které mít osvojené mohou, ale nemusí.

1.1.5 Přijímací zkoušky na SŠ a čtyřletá gymnázia

V případě přijímacích zkoušek na střední školy a čtyřletá gymnázia je pak situace zase velmi podobná. Oproti předpokládaným osvojeným vědomostem a dovednostem jsou texty, se kterými by žáci 9. ročníků měli umět pracovat, zase o něco náročnější a rozsáhlejší. Zároveň se v případě žáků vycházejících ze ZŠ jedná už i o texty nepísmenných typů, jako jsou grafy či tabulky. Velký nárůst požadavků zaznamenává počet literárních žánrů a dalších literárněvědných pojmů. (Centrum pro zjišťování výsledků vzdělávání, 2021)

1.1.6 Maturitní zkouška

Protože jedním z nejčastějších výstupů vzdělání dnešních žáků je maturitní zkouška, která je jednotná, a já jsem chtěla, aby byl můj materiál co nejužitečnější a případně rozšiřovatelný i na pozdější ročníky, srovnala jsem své poznatky z očekávaných výstupů a požadavků uvedených výše i s požadavky k maturitní zkoušce. Dokumentem obsahující tyto požadavky je *Katalog požadavků zkoušek společné části maturitní zkoušky – Český jazyk a literatura*. Maturitní zkouška z českého jazyka se běžně skládá z didaktického testu, slohové práce a ústní zkoušky. Bohužel, tyto části se rok od roku různě mění, upravují a případně ruší, což samozřejmě mírně znesnadňuje tvorbu jakýchkoliv přípravných

materiálů, nicméně požadavky jsou víceméně stále podobné, tedy je určitě bezpečné vycházet při přípravě jakéhokoliv podpůrného materiálu z nich.

Katalog požadavků zkoušek společné části maturitní zkoušky – Český jazyk a literatura zahrnuje stejně jako katalogy požadavků pro jednotné přijímací zkoušky očekávané vědomosti a dovednosti a na konci příklady testových úloh ke všem částem maturitní zkoušky. Oproti katalogům pro přijímací zkoušky zahrnuje navíc detailní specifikaci všech částí maturitní zkoušky a seznam autorů literárních děl, literárních žánrů, směrů a hnutí, které by žáci maturitních ročníků měli znát. (MŠMT, 2016) Tento seznam jsem si před tvorbou samotného materiálu pro inspiraci taktéž pročetla, ale nebyl pro mě tak významný, jako požadavky na porozumění textu a znalosti literární teorie. Tyto požadavky zde již nebudu vypisovat, protože nebyly pro můj didaktický materiál tak významné, jako požadavky pro jednotné přijímací zkoušky, a zároveň jsou již velmi rozsáhlé a pro žáky prvního stupně ZŠ dost vzdálené. V každém případě i tento katalog požadavků byl jedním z dokumentů, ze kterých jsem vycházela při tvorbě svého materiálu.

2 Interpretace poezie

Je pravdou, že lidé dnes tráví volný čas jinak než před desítkami a stovkami let. Také je pravdou, že málokterý školák dnes ve volném čase dobrovolně sáhne po knize. A poezie v tomto ohledu trápí asi nejvíce. Čtení a porozumění textu je dovednost, kterou, stejně jako například učení se jazykům, je třeba se naučit a rozvíjet. (Laufková, 2018) Dnešní děti mají velké množství jiných možností, jak trávit svůj volný čas, a četba často nebývá první, ale ani druhou volbou. Není proto lehké po nich následně vyžadovat, aby rozuměly textu a dokázaly jej na základě úryvku interpretovat, popřípadě vyjádřit své dojmy z něj.

Básnický text se od běžného prozaického liší nejčastěji veršem. „Poezie (básnictví) se nejnápadněji liší od prózy formou verše, který uchovává příznak svátečních obřadů, vznešeného stylu a volné imaginace.“ (Peterka, 2007, s. 261) To vychází i z faktu, že poezie byla původně určena k hudebnímu zpracování, ke zpěvu, a tedy velmi pracovala a pracuje se sluchem. (Peterka, 2007) Bohužel, doménou poezie se v průběhu let stala lyrika, která nakonec zapříčinila ztrátu velkého množství čtenářů, zatímco próza se svými epickými žánry získala většinového čtenáře. (Peterka, 2007) Právě pro své často hudební zpracování jsou ale poetické texty silně zastoupeny v literatuře pro děti a mládež, která je pro nás v tuto chvíli stěžejní. Poezie pro děti se zpravidla „obrací k předškolnímu a mladšímu školnímu věku, je rýmovaná, rytmičká a pointová, epická i lyrická. Starší děti oslovuje hlavně zpívaná poezie.“ (Peterka, 2007, s. 280) Některé texty a díla vstupují do povědomí dětí někdy zcela spontánně, např. v případě pohádek, pověstí, říkadel, bájí atp., „zpravidla však vlivem literární výchovy, vhodně volených ukázek v čítankách, zásluhou literárních adaptací.“ (Peterka, 2007, s. 275)

V české literatuře „vznikají klasická díla poezie určené dětem“ (Mocná, 2004, s. 467) od druhé poloviny 19. století. Příkladem jsou sbírky J. V. Sládka či K. V. Raise. Od těchto básní pro děti, které žáci znají a které je baví, je jen malý krůček k tomu, aby ti stejní žáci na poezii nezanevřeli jen proto, že se s poezií pár let téměř neseťkají a poté hned narazí na dlouhou lyrickou báseň, kterou mají oslavovat. Můj materiál vznikl i z toho důvodu, aby se tomuto zamezilo, aby byl žákům dopřán nějaký „mezistupeň“ od zcela dětských říkadel k poezii „pro dospělé“, a aby tak žáci neztratili zájem o poetické texty a motivaci je číst. „Poezie měla v minulosti ve všech evropských literaturách privilegované postavení, stála v hierarchii žánrového hodnocení vždy výše než próza. Teprve s upevňováním poznávací

funkce literatury vzniká tendence umělecky využít vlastností prózy.“ (Vodička, 1968, s. 247) Tato tendence způsobila enormní zájem veřejnosti o prózu oproti zájmu o poezii, který ještě umocňuje fakt, že básníci nezahrnují ani polovinu kanonických autorů z katalogu požadavků k maturitní zkoušce, (MŠMT, 2016) což je ale samozřejmě škoda. A právě proto jsem se rozhodla vypracovat didaktický materiál, který je součástí této práce.

2.1 Literárněvědné pojmy

Práce s textem a jeho porozumění úzce souvisí s literárněvědnými pojmy, které se postupně, dle již zmíněných požadavků a výstupů např. v *RVP ZV*, žáci učí v průběhu celé povinné školní docházky i později na středních školách. Z tohoto důvodu jsem kromě dokumentů zmíněných v kapitole 1 inspirovala při tvorbě svého materiálu i přímo v oblasti těchto pojmů. Z velkého množství pojmů spojovaných s rozbořením nejen básnických textů jsem vybrala několik, které mi přišly nejzásadnější, abych žáky na 1. stupni příliš nezahltcovala, ale zároveň aby materiál umožňoval své další rozšiřování.

2.1.1 Literární druh

Je běžnou praxí pro lepší orientaci v problematice klasifikovat jevy dle společných rysů. Stejně je tomu i v případě literatury. Základní pojmy pro dělení literatury jsou literární druhy a literární žánry. „Genologické hledisko charakterizuje typické konvence, téma a účel psaní. Má tedy význam poznávací a zároveň i praktický, autorský, čtenářský. (...) Genologický status textu je důležitým signálem pro čtenáře, programuje čtenářské očekávání, způsob čtení a interpretace.“ (Peterka, 2007, s. 240) Protože můj materiál cílí na žáky, respektive čtenáře, kteří se s literárněvědnými pojmy setkávají takřka poprvé, rozhodla jsem se do materiálu prozatím nezahrnovat literární žánry, kterých je velmi mnoho a které by mohly zpočátku mást žáky při rozlišování literárních druhů od literárních žánrů. Postupovala jsem tedy od obecnějšího ke specifitějšímu s tím, že literární žánry může každý pedagog postupně v rámci práce s materiálem přidávat tak, aby to bylo, pokud možno, nenásilné.

Literární druhy tedy pojímáme jako dvě triády: klasickou (lyrika, epika, drama) a neklasickou (poezie, próza, drama). (Peterka, 2007) Do slovníčku v materiálu jsem se držela klasického pojetí. Navíc jsem zmínila i variantu lyricko-epické básně, abych byla blíže dalšímu možnému rozšiřování slovníčku i celého materiálu.

2.1.2 Struktura básně

Žáci se již od prvních stupňů ZŠ učí rozeznávat verše a strofy. Tyto pojmy jsem zařadila pod kategorii „struktura básně“ spolu s názvem a refrénem. Rým a volný verš jsem oddělila do samostatné kategorie, aby definice a případné příklady u pojmů ve slovníčku byly co nejjednodušší pro pochopení. „Verš je základní stavební jednotka básně.“ (Peterka, 2007, s. 159) Pro usnadnění chápání pojmu jsem jej ve slovníčku definovala pomocí řádku, což samozřejmě není fakticky správné, nicméně je pro žáky 1. stupně ZŠ návodnější.

Strofa „spojuje verše ve vyšší rytmické útvary. (...) Spočívá v opakování (často neobyčejně umném) ustáleného nebo pravidelně proměnlivého počtu veršů.“ (Peterka, 2007, s. 173) Strofu jsem pro usnadnění pochopení žáků definovala pomocí pojmu „sloka“, který žáci znají obvykle již ze zpívání v raném dětství. Posledním pojmem tohoto bodu je refrén, v jehož případě jsem se také snažila odrazit od pojmů osvojených při zpěvu.

2.1.3 Druh rýmu

Jak jsem již zmínila výše, rýmu a volnému verši jsem při tvorbě slovníčku přidělila vlastní kategorii, zejména pro větší přehlednost. V případě druhů rýmu jsem se držela hlediska, který se nejčastěji uvádí i ve většině školních učebnic, kdy „podle rýmového schématu, tj. rozložení rýmů ve strofě, rozlišujeme rým sdružený (aa), střídavý (abab), obkročný (abba), přerývaný (abcb),“ (Peterka, 2007, s. 171). U definice volného verše jsem se odrazila právě od definic druhů rýmu.

2.1.4 Lyrický subjekt a autor textu

Přestože pojmy lyrický subjekt a autor mohou být velmi náročné na pochopení, věřím, že aby si žáci osvojili řádné porozumění textu a autorovým intencím a dokázali s textem dále pracovat a poddat se pocitům z něj, je nezbytné, aby co nejdříve pochopili rozdíl mezi těmito pojmy. Zatímco za autora básně považují původce díla, spisovatele, „který je prvotním vlastníkem autorských práv“, (Peterka, 2007, s. 79) byt' může být z uměleckého hlediska dále dělen jako jedna celá kategorie, „lyrický subjekt je prožitkové ohnisko básně. Utváří ‚imidž‘ básníka.“ (Peterka, 2007, s. 87) Držela jsem se proto tedy rozdílu „autor textu“ a jakýsi „vypravěč“ textu, abych znovu docílila co nejsnazšího přiblížení problematiky a definování základních rozdílů.

2.1.5 Téma a motivy

Při definování pojmů téma a motivy jsem se také snažila držet cíle usnadnit žákům pochopení všech pojmů co nejvíce to jde. V případě tématu jsem se proto oprostila od kolizí s pojmy smysl, námět aj., a zůstala u jednoduché definice popisující věcný obsah díla. „Základní jednotku tematické výstavby tvoří motiv.“ (Peterka, 2007, s. 192) V případě definice motivu jsem se následně opřela o pojem tématu a definici klíčových slov.

2.1.6 Jazyk

Jazyk jsem jako kategorii zvolila proto, že autorova volba jazyka může být pro text velmi příznačná a proto, že rozlišení základních rozdílů mezi spisovným, nespisovným, hovorovým a odborným jazykem dokáže většina žáků již na 1. stupni ZŠ. Další odbornější dělení jsem v případě této kategorie ale nezmiňovala.

2.1.7 Jazykové prostředky a básnické prostředky

Jak je všeobecně známo, jazykových a básnických prostředků existuje nezměrné množství. Nebylo proto snadné vybrat do slovníčku jen několik pojmů. Nakonec jsem se snažila zvolit ty pojmy, které mi přišly nejčastější, případně nejsnazší na vysvětlení a dohledání v textech. Definice takovýchto pojmů není snadné zjednodušit pro chápání žáků

na 1. stupni ZŠ. Často jsem se proto držela pouhého demonstrování pojmu na příkladech. Tato varianta přiblížení pojmů zároveň neomezuje učitele ve vlastním způsobu vysvětlování jednotlivých pojmů v rámci výuky.

2.1.8 Smysly

Jednou z posledních kategorií, kterou jsem do slovníčku zařadila, byly smysly, na které básník, respektive báseň působí. Protože nejde jen o dokonalé porozumění textu a dovednosti práce s ním, ale také o rozvoj sebe sama skrze četbu (nejen) poezie a pocity z ní, jsem přesvědčená o tom, že právě kategorie smyslů je v tomto směru ideální pro práci s textem. Jelikož každý čtenář vnímá jinak a jinak čte, i působení na smysly každého čtenáře je odlišné a každý text vyvolává v různých čtenářích různé pocity. Uvědomění si, na jaké smysly se text snaží působit, může žákům pomoci definovat pocity, jaké z textu mají, a zároveň intence, s jakými autor báseň pravděpodobně psal.

2.1.9 Časoprostor

Poslední kategorií a zároveň pojmem, který jsem zahrnula do slovníčku v materiálu, je časoprostor, pojem, který není tak složitý na pochopení ani doložení v textu. Definovala jsem jej zcela jednoduše skrze místo a čas, které můžeme z textu určit. Důležité u tohoto i dalších pojmů je, aby učitel prošel slovníček spolu se žáky tak, aby jasně dovysvětlil nejasnosti a zmínil, že ne všechny kategorie lze z každého textu určit. Přestože jsem si vědoma, že celkové množství pojmů i jejich kategorií, které šlo do slovníčku zařadit, je skutečně nepřehledné množství, myslím, že se mi povedlo vytyčit ty nejdůležitější, a i díky mému výzkumu je správně a jednoduše definovat a demonstrovat na příkladech.

II. Empirická část

3 Tvorba didaktického materiálu

Cílem praktické části bylo přímé ovlivnění a zlepšení problému, kterým byly nedostatečné dovednosti související s porozuměním textu a práci s ním u žáků, které jsem individuálně doučovala, a zároveň nedostatek učebních materiálů vztahujících se k práci nejen s poetickými texty. Pro mé účely bylo tedy nejpodstatnější srovnat požadavky a nároky kladené na žáky prvního a druhého stupně ZŠ spolu s požadavky pro jednotné přijímací zkoušky na různé školy a požadavky pro maturitní zkoušku. Samotný výzkum, ke kterému se vyjádřím později, byl následně realizován pomocí dotazníků pro učitele a vychovatele.

Po srovnání všech požadavků jsem si vytyčila konečný cíl své práce: vytvořit elektronicky sdílitelný didaktický materiál pro žáky a jejich rodiče, a především pro učitele a vychovatele žáků 1. stupně ZŠ, který by žáky různými aktivitami a úkoly seznamoval s českými básníky a jejich texty, a především je pak připravoval na očekávané výstupy *RVP ZV* vztahující se k porozumění textu a literární výchově. Materiál musel být adaptovatelný pro různé typy výuky a měl vybízet k vzájemné spolupráci pedagogů v rámci celého výchovně-vzdělávacího procesu. Z těchto důvodů jsem se rozhodla materiál koncipovat tak, aby pasáže v materiálu byly snadno oddělitelné a aby si tak kdokoliv, kdo ho bude chtít použít, mohl při tisku vybrat jednotlivé části dle potřeby. I z tohoto důvodu materiál nezahrnuje obsah, jehož přítomnost nicméně v případě rozšíření materiálu nevyklučuji.

V průběhu tvorby jsem zjistila, že ve snaze dosát cíli, aby materiál vybízel ke spolupráci různých pedagogů v rámci celého výchovně-vzdělávacího procesu, jsem při vymýšlení a tvorbě úloh velmi dbala na zahrnutí široké škály činností propojujících předměty i činnost v rámci výuky a programu školní družiny. Vytvořený materiál tak nejenže rozvíjí žákovy dovednosti práce s texty, ale například i fantazii, hudební a výtvarnou tvořivost atp.

3.1 Zásady tvorby didaktických materiálů

Při tvorbě výukových materiálů je důležité držet se určitých zásad. MŠMT vydalo v roce 2011 *Metodický list pro ZŠ pro zpracování vzdělávacích materiálů (VM) v rámci*

projektů EU peníze školám Operačního programu Vzdělávání pro konkurenceschopnost, ve kterém jsou uvedeny hlavní zásady pro tvorbu vzdělávacích materiálů podobných tomu mému. Kromě seznamu základních identifikačních údajů, které by měl každý vzdělávací materiál obsahovat, zahrnuje dokument i principy tvorby takových materiálů, hodnocené oblasti při posuzování kvality materiálu a typy materiálů, které nemohou být považovány za vzdělávací materiál. Při tvorbě svého didaktického materiálu jsem se snažila držet principu, že „vzdělávací materiály slouží vždy ke vzdělávání žáků a zkvalitnění jejich výuky.“ (MŠMT, 2011b, s. 1)

Zároveň jsem se při tvorbě inspirovala publikací *Učebnice, její úloha v práci učitele a ve studijní činnosti žáků a studentů*, kde Miloslav Sýkora mimo jiné uvádí i klasifikaci strukturálních složek učebnice převzatou ze systému D. D. Zujeva z roku 1977. Rozlišení na výkladové texty a nevýkladové složky se týká ale skutečně učebnic, tedy knižních prostředků, specificky určených „pro podporu procesu tvorby a nabývání vzdělání žáků/studentů/jiných osob.“ (Sýkora, 1996, s. 5) Přestože jednotná definice učebnice zatím není, rozdíl mezi učebnicemi a jinými učebními materiály je zřejmý. Zatímco učebnice „více či méně dokonale a úplně modeluje základní etapy vyučovacího procesu, čili tradiční postup při tvorbě a nabývání vzdělání,“ (Sýkora, 1996, s. 23) jiné druhy školních knih, jako jsou pracovní sešity, cvičebnice atp., „jsou převážně určeny k podpoře činnosti učitele a žáků ve fázi fixace.“ (Sýkora, 1996, s. 26) A právě na proces fixace, mimo jiné, míří i můj materiál. Proces tvorby učebnic a jiných druhů školních knih a didaktických materiálů je ale velmi podobný. I já jsem se proto při tvorbě svého materiálu řídila postupem „příprava - zpracování - ověřování a sociální uznání - užívání,“ (Sýkora, 1996, s. 67) byť poslední dvě části nešly zrealizovat tak, jak jsem si původně představovala.

Každý didaktický, zde tedy výukový, materiál, by se stejně jako výuka samotná měl řídit didaktickými zásadami. Dobrý výčet těchto zásad nabízí publikace *Školní didaktika*:

- zásada komplexního rozvoje osobnosti žáka;
- zásada vědeckosti;
- zásada individuálního přístupu k žákům;
- zásada spojení teorie s praxí;
- zásada uvědomělosti a aktivity;

- zásada názornosti;
- zásada soustavnosti a přiměřenosti. (Kalhous, 2009)

Tento výčet didaktických zásad si klade za cíl podnítit diskusi a zamyšlení. Pokud se zamyslím nad svým materiálem v souvislosti s těmito zásadami, které ani nepotřebují bližší vysvětlení, myslím, že materiál dobře odráží obecné cíle vzdělávání a výchovy. Již ze samotného původního záměru vyplývá, že vytvořený materiál cílil na mezipředmětové propojení a rozvoj žáka ve více směrech, stejně jako na spojení teorie a praxe, názorné a aktivní úlohy atp. „Informace zůstávají v dlouhodobé paměti pouze za předpokladu, že je často používáme nebo si je opakujeme. Naše schopnost vybavit si, co jsme se naučili, je dána ‚četností a čerstvostí‘.“ (Petty, 2002, s. 17) Právě proto zahrnuje můj materiál úlohy a texty využitelné v průběhu celého roku, aby vybízel ne k užívání každý týden, ale jednou za čas tak, aby žáci své vědomosti a dovednosti neustále rozvíjeli a prohlubovali. Při tvorbě materiálu jsem cílila i na propojení smyslů, neboť „vidět znamená zapomenout, vidět a slyšet znamená znát, vidět, slyšet a dělat znamená umět.“ (Kalhous, 2009, s. 338) Myslím, že v tomto ohledu je vytvořený didaktický materiál zdařilý a splnil předem vytyčené cíle.

3.2 Výběr pojmů

Jak jsem již zmínila, výběr pojmů do materiálu se odvíjel od požadavků a kritérií specifikovaných ve výše uvedených dokumentech. Zároveň jsem vybrané pojmy srovnala i se zkušenostmi z praxe připravování žáků na přijímací zkoušky na gymnázia z různých ročníků ZŠ. Když jsem dávala pojmy dohromady, uvědomila jsem si, že aby byl materiál využitelný ve více ročnících a třeba i pro samostudium žáků, materiál potřeboval seznam těchto pojmů, nejlépe i s vysvětlivkami. Inspirovala jsem se u *Poetického slovníčku dětem v příkladech* od Radka Malého a rozhodla jsem se vypracovat pro materiál jakýsi slovníček pojmů. Tento slovníček je nedílnou součástí materiálu, tedy je součástí přílohy této práce. Pojmy jsou v něm vysvětleny a případně doloženy příklady.

Slovníček jsem řadila tak, aby již zohledňoval běžný postup rozboru literárního textu u maturitní zkoušky. Pro tento postup jsem se rozhodla, abych umožnila další možné

rozšiřování slovníčku i celého materiálu tak, aby žáky v budoucnu nemátlo postupné přidávání dalších a náročnějších pojmů.

Ve chvíli, kdy jsem měla připravený slovníček pojmů, uvědomila jsem si, že by se k němu hodila ukázka rozboru tak, aby bylo jak žákům, tak učitelům jasné, proč jsou pojmy vysvětleny tak, jak jsou, a co se od žáků při rozboru básnického textu v souvislosti s těmito pojmy očekává. Bylo obtížné vybrat báseň, na které bych mohla ukázat co největší množství pojmů ve slovníčku. Nakonec jsem si vybrala báseň *Turistická příhoda s detektivní zápletkou* od Jiřího Žáčka ze sbírky *Jak počítají kořata*. Výhodou této básně je i její hudební zpracování od Pavla Jurkoviče, které může být využitelné zejména v družině.

3.3 Výběr autorů a textů

Stejně jako pojmy, i autory jsem vybírala na základě zkušeností a srovnání požadavků z dokumentů uvedených výše. Chtěla jsem do materiálu zahrnout jak autory „klasické“, kanonické, jejichž básně známe ještě všichni z paměti z dětských let, tak autory „moderní“, současné, kteří za svou aktuální tvorbu získávají mnohá ocenění. U každého autora jsem zmínila několik základních informací, které žákům v mladším věku mohou pomoci si jméno spojit s několika nejdůležitějšími body. Zároveň jsem ke každému autorovi přiložila fotografii a jeho neznámější díla pro děti.

Každému autorovi jsem věnovala maximálně 3 strany materiálu tak, aby to bylo vyvážené. Z různých sbírek jsem vždy ke každému autorovi vybrala 2–4 básně, ke kterým jsem následně vymýšlela otázky, úkoly a aktivity. Výběr básní nebyl snadný, protože krásných básní pro děti napsali vybraní autoři nespočet. Každá báseň, kterou jsem vybrala, je proto zvolená většinou pro aktivity, které se s ní mohou velmi dobře spojit, a to jak úkoly ke splnění během hodin českého jazyka, tak aktivity do družiny.

Z úplných klasiků jsem zařadila do materiálu Josefa Václava Sládka a Františka Hrubína, autory, jejichž jména dnes děti již z běžného života znají asi méně, nicméně jejichž historický význam je nezměrný. Jejich básně stále patří mezi ty, které se objevují v čítankách a jako říkadla i písničky už v mateřských školách. Sládkovy něžné básně odkazující na přírodu a Hrubínovy nejen pohádkové básně vycházející z dětských říkadel jsou i dnešním

dětem velmi blízké a srozumitelné. František Hrubín obdržel v roce 1966 titul Národní umělec¹ a několik Státních cen za literaturu².

Ze stále trochu klasičtějších, ale dosud žijících autorů, jsem vybrala velmi známého Jiřího Žáčka, který již vydal nespočet básní pro děti nepostrádajících humor, a dokonce i často zhudebňovaných, jež se objevují velmi často také v čítankách s doložkou MŠMT. Pokračování jeho příhod *Krysáci*, které se dočkaly i večerníčkového zpracování, získalo v roce 2013 cenu Český bestseller v kategorii Česká literatura pro děti a mládež³. Tuto cenu Žáček obdržel ještě jednou v roce 2015 za *Ezopovy bajky*⁴. Mimo další ocenění dostal Žáček v témže roce Zlatou stuhu za celoživotní dílo⁵ a také Medaili za zásluhy⁶.

Dalšími, generačně podobnými autory, které jsem do svého materiálu zařadila, jsou Jiří Dědeček, jehož básně a texty jsou specifické svým adresováním jak dětem, tak dospělým, a Miloš Kratochvíl. Dědečkova hra s jazykem a ironií je velmi osobitá, v básních je obvykle znatelné autorovo hudební zaměření. Kratochvíl je zase naopak mezi dětmi známý i pro svou prózu, jako např. série *Pachatelé dobrých skutků*, za kterou dostal několik ocenění, či *Zajatci stříbrného slunce*, kteří v roce 2016 získali Zlatou stuhu⁷.

---

¹ Národní umělec: Laureáti. *Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i.: Česká literární bibliografie - Literární ceny* [online]. Praha 1 [cit. 2021-6-30]. Dostupné z: <http://www.ucl.cas.cz/ceny/?c=73>

² Státní cena za literaturu: Laureáti. *Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i.: Česká literární bibliografie - Literární ceny* [online]. Praha 1 [cit. 2021-6-30]. Dostupné z: <http://www.ucl.cas.cz/ceny/?c=2>

³ Český bestseller: Historie za rok 2013. *Český bestseller* [online]. [cit. 2021-6-30]. Dostupné z: <http://www.ceskybestseller.cz/products/2013/>

⁴ Český bestseller: Historie za rok 2015. *Český bestseller* [online]. [cit. 2021-6-30]. Dostupné z: <http://www.ceskybestseller.cz/products/2015/>

⁵ Zlatá stuha za celoživotní dílo: ZLATÁ STUHA - OCENĚNÍ ZA CELOŽIVOTNÍ TVORBU (OD ROKU 1997). *Zlatá stuha* [online]. [cit. 2021-6-30]. Dostupné z: <http://www.zlatastuha.cz/cs/zlata-stuha-za-celozivotni-dilo-od-roku-1997->

⁶ Seznam významných: Medaile Za zásluhy. *Pražský hrad* [online]. [cit. 2021-6-30]. Dostupné z: <https://www.hrad.cz/cs/ceska-republika/statni-vyznamenani/medaile-za-zasluby/seznam-vyznamenanych>

⁷ Ocenění: Literární ocenění. *Miloš Kratochvíl* [online]. [cit. 2021-6-30]. Dostupné z: <https://milos-kratochvil.estranky.cz/clanky/oceneni.html>

Nejmladším autorem, kterého jsem do svého materiálu vybrala, je Radek Malý, který za svou tvorbu již také získal mnohá ocenění. Dvakrát byl dokonce oceněn cenou Magnesia Litera, a to v roce 2012 za sbírku *Listonoš vítr* v kategorii Literatura pro děti a mládež⁸, která ve stejném roce obdržela i Zlatou stuhu⁹.

Jsem si vědoma toho, že tento výčet autorů ani zdaleka neobsahuje všechny nejzajímavější a nejdůležitější básníky, které bych mohla do svého materiálu zahrnout, nicméně, jak jsem již napsala, materiál je přímo určen k dalšímu rozšiřování, a tak tento seznam autorů alespoň ponechává dostatečný prostor pro doplnění.

3.4 Grafická úprava materiálu

Jak jsem již zmínila výše, bylo pro mě důležité, aby materiál mohli používat další pedagogové, žáci i jejich rodiče. Z tohoto důvodu jsem upustila od tvorby materiálu v některém z grafických programů a vydala se cestou běžného wordového souboru, který nabízí i docela pěkné možnosti designových úprav. Materiál lze navíc z Wordu rovnou tisknout, přenést do pdf formátu a sdílet.

Celý materiál je koncipován na šířku – každá strana je tedy vlastně jakousi „dvoustranou“, jako je tomu v knížkách a učebnicích. Ve slovníčku jsem barevně rozlišila kategorie pojmů, a následně i pojmy od jejich definic a příkladů, které jsem navíc vyznačila kurzivou. Pro rozlišení kategorií pojmů a pojmů samotných jsem navíc využila odrážek a číslování. Každá báseň je pak ve vlastním, jinak barevném rámečku. Otázky a úkoly k básním jsou hned pod tímto rámečkem, případně vedle něj. Informace o autorovi jsou vždy na celé jedné polovině „dvoustrany“. Fotografie autorů jsou všechny černobílé, okraje všech obrázků i rámečků s básněmi jsou stejně zaoblené. Navíc jsem k některým básním přidala ikony – obrázky přímo z aplikace Word – pro zatraktivnění materiálu. V celém materiálu

---

⁸ Všechny oceněné knihy podle ročníků. *Magnesia Litera* [online]. [cit. 2021-6-30]. Dostupné z: <https://magnesia-litera.cz/historie/>

⁹ Nominace a ceny 2012. *Zlatá stuha* [online]. [cit. 2021-6-30]. Dostupné z: <http://www.zlatastuha.cz/cs/archiv?r=2012>

jsem dbala na to, aby typ písma byl všude jednotný. Příručky pro učitele a vychovatele jsou mimo materiál, jedná se jen o text, tedy jsem jejich grafickou podobu neřešila.

4 Příručka k didaktickému materiálu

Již při tvorbě materiálu jsem si uvědomila, že velké množství otázek a úkolů vztahujících se k básnickým textům nabízí širokou škálu odpovědí. Rozhodla jsem se proto upustit od vypracovávání listu se „správnými“ odpověďmi, abych nechala pedagogům dostatečný prostor jak pro případnou úpravu otázek, tak pro vlastní volbu rozsahu odpovědí, které budou žákům uznány, a které již nikoliv. Pokud bude ale materiál sdílen i pro širokou veřejnost, tedy i samostudium žáků, bude zřejmě vhodné k materiálu alespoň některé z možných odpovědí dodat. Nechtěla jsem být zkrátka striktní a omezovat široké množství variant, ve kterém se vlastně také skrývá ona krása práce s textem, zejména básnickým. Na druhou stranu jsem si ale uvědomila, že otázky a úkoly skrývají také velké množství dalších možností, jak s texty pracovat i s propojením dalších předmětů, či mimo přímou výuku českého jazyka. Protože materiál cílí na pedagogy, kteří se nebojí inovativních a kreativních přístupů, či je dokonce vyhledávají, nemám strach, že by každý pedagog vymyslel více dalších různých aktivit ke každé z básní i otázek. I mě samotnou ale již při tvorbě materiálu napadlo hned několik dalších činností, které by bylo škoda k materiálu někam nepřipsat, aby je mohli pedagogové rovnou využívat.

I z těchto důvodů jsem se rozhodla vypracovat k materiálu příručku pro pedagogy. Nápad na aktivity jsem si zaznamenávala mimo samotný didaktický materiál postupně při jeho tvorbě. Příručku jsem chtěla vypracovat až po jeho dokončení, abych ji nemusela přepisovat a aby zahrnovala co největší množství postřehů. Když jsem pak materiál dotahovala, uvědomila jsem si, že pro spolupráci učitelů češtiny a vychovatelů v družinách by bylo nejlepší vypracovat příručky dvě, mírně odlišnou pro každého pedagoga s jinými možnostmi práce s žáky. Obě příručky, jedna pro učitele a jedna pro vychovatele, tedy byly vypracovávány až po vytvoření materiálu a dodělávány až po sesbírání zpětných vazeb od učitelů a vychovatelů, ke kterým se vyjádřím později.

4.1 Příručka pro učitele

Příručka pro učitele vznikla jako první a kromě úvodní specifikace celého materiálu zahrnuje různé typy na další aktivity včetně možné spolupráce s dalšími kolegy ve škole. Na úvod jsem pedagogům napsala toto:

Při přípravě tohoto materiálu jsem se soustředila na fakt, že žáci nastupující na střední školu či čtyřleté gymnázium málokdy dovedou správně a do detailu rozebrat básnický text. Důvodem může být především nedostatek zkušeností se samotným textem, a tedy i s jeho rozborem, které by žáci měli získat na základní škole.

Děti se již od raného věku učí různé básničky a říkadla. Později ve škole je zapomínají a s dalšími básnickými texty se setkávají velmi často až na druhém stupni. I tam se jim ale ne všichni pedagogové věnují v dostatečné míře a děti tak poezii přestávají číst úplně, protože jí mnohdy nedokážou porozumět. Rozebrat básnický text se dnes stává pro děti a mládež čím dál náročnější. Ráda bych proto touto cestou pomohla jak žákům, tak pedagogům, aby se poezie přestala vytrácet z mysli mladších a později i starších ročníků.

Tento didaktický materiál je určen pro žáky třetích až pátých ročníků, dle schopností žáků, nicméně věřím, že obsahuje materiál využitelný i v jiných ročnících. Každý pedagog si může vybrat jednu určitou báseň k rozboru, či postupně využít celý materiál. Záměrně jsem zvolila důležité a známé české autory básní pro děti. Každému z nich jsou věnovány dvě až tři dvoustrany – první obsahuje vždy jednu báseň a pár nejdůležitějších a nejzajímavějších informací o autorovi. Tato dvoustrana je určitě vhodná těm mladším dětem, proto jsou i rozboru prvních básní snazší. Další dvoustrany pak obsahují jen básně a úkoly k rozboru. Ty jsou již o něco náročnější a případně podněcují ke spolupráci se spolužákem, slovníkem atp.

Ke každému rozboru doporučuji okopírovat žákům alespoň do dvojice slovníček pojmů, případně ukázkou rozboru, které jsou na prvních stranách materiálu. Určitě je dobrý nápad připravit si jako ukázkový rozbor svůj vlastní text, abyste si mohli vybrat, kdy budete které pojmy žákům demonstrovat, protože rozbor, který je v materiálu, může být pro mladší žáky trochu složitý, protože pro můj záměr bylo třeba použít text, na kterém budu moci ukázat všechny kategorie pojmů ze slovníčku. Slovníček pak žáky provede každým rozborem; může pomoci při řešení zadaných otázek a zároveň naučit žáky nejen jak postupovat při rozboru

básně, ale i jak pracovat se sekundárním materiálem. V úkolech jsou pojmy ze slovníčku vždy označeny tučně. Některé pojmy jsou již náročnější, doporučuji proto dopředu si určit, čemu se budete se svými žáky věnovat a čemu ne.

Zadané otázky jsou koncipovány tak, aby rozvíjely tvořivost žáků, učily je správnému pochopení básně a umožnily spolupráci i s ostatními spolužáky a dalšími materiály. Myslím, že v našem školství chybí větší spolupráce pedagogů a vychovatelů v družinách, proto je v materiálu hned několik aktivit, které v běžných hodinách češtiny nemůžete zvládnout, ale které naopak mohou více prohloubit dovednosti žáků skrze navazující aktivity ve školní družině. Pedagog si tak u každého rozboru i otázky může sám zvolit, zdali bude s žáky spolupracovat v rámci celého kolektivu, či ponechá žáky pracovat samostatně nebo ve dvojicích, s elektronickými pomůckami a slovníky či bez nich, nebo jestli nějaké aktivity nechá až na vychovatele v družině.

Upozorňuji, že materiál zcela záměrně nenabízí list s odpověďmi, protože jsem nechtěla omezovat široké množství variant odpovědí, které je u většiny otázek a úkolů. Každý pedagog si tak může dopředu zvolit škálu variant, které bude uznávat za správné a které již ne, aby své žáky co nejvíce a nejlépe postupně učil práci s textem tak, jak je tomu později vyžadováno v jednotných přijímacích zkouškách a u maturity.

Mou poslední radou na závěr je tisknout (kopírovat) pracovní listy jednostranně pro snazší a příjemnější práci. Na další straně této příručky pak naleznete další tipy k jednotlivým stranám materiálu.

Následně jsou v příručce pro pedagogy další doporučení k textům každého autora, která mě napadala při tvorbě materiálu:

Jiří Žáček

- **Strýček Jean** – doporučuji práci se slovníkem či internetem a případně ve dvojici.
- **Psí romance** – zkuste si s žáky popovídat i o jazykových prostředcích – např. fráze „já tě žeru“ stojí za komentář.

Josef Václav Sládek

- **Stav si, stav si, vlašovičko** – před první otázkou doporučuji zopakovat problematiku ne/spisovné češtiny spolu s hovorovými výrazy a nářečím.

František Hrubín

- *Smolíček a Jeskyňky* – někdo by mohl u posledního úkolu váhat, jestli se hodí spíše druhá, či třetí ilustrace – stačí si pomoci textu objasnit, jestli je Smolíček chlapec, či děvčátko.
- Krásnou aktivitou na závěr hodiny by mohlo být zahrání příběhů jako krátkých divadelních her. Doporučuji rozdělit třídu dle velikosti na několik skupin, každá by zahrála jednu z her. Může to být aktivita na pár minut i celou hodinu, příprava takového divadélka může být za úkol, či si žáci mohou zahrát divadélka v družině, záleží na Vašich možnostech a preferencích.

Jiří Dědeček

- Úkoly u básní Jiřího Dědečka jsou o něco kreativnější a otevřenější než u jiných autorů. Nabízí tak prostor k tomu, aby byly využívány jako proložení náročnějších hodin či ve spolupráci se školní družinou. Zároveň doporučuji u těchto básní poukázat na absenci interpunkce, která je i pro mnoho jiných básnických sbírek jedním z typických znaků.
- *Lví pochod* – ilustraci je zase možné dělat ve skupinkách či až v rámci družiny, na větší formáty a třeba následně vyvěsit na nástěnku.
- *Kuna ví* – před úkolem č. 3 doporučuji diskusi na téma „Proč si autor vybral zrovna kunu?“ Žádná odpověď samozřejmě není správná ani špatná, ale může to podnítit fantazii a tvorba vlastní básně pak může být jednodušší.
- *Huňatá čuňata* – úkol č. 3 je znovu kreativním propojením více předmětů, tentokrát se jedná o hudební výchovu. Pokud se rozhodnete pracovat na básni ve spolupráci s kolegou přes hudební výchovu, či vychovatelem, doporučuji třídu rozdělit do menších skupin jako v případě divadélka. Možným usnadněním či alespoň ozvláštňením může být například i losování žánru písně, kterou má skupinka vytvořit – rap, opera, rock, pop atp.

Miloš Kratochvíl

- *Kočka leze dírou* – s menšími dětmi si písničku rozhodně zazpívejte a zejména s těmi o něco většími neváhejte rozvést diskusi o tom, proč asi autor použil tuto písničku jako námět pro svou báseň. Vymýšlení podobných básniček může být zase součástí

práce v družině, po skupinách, či jednotlivcích. Můžete udělat i soutěž o nejvýstižnější ilustraci k původní písničce a naopak ke Kratochvílově básničce.

- **Dopis Ježíškovi** – na tuto báseň a její úkoly je, myslím, nutné znát svou třídu. Pracovní dvoustranu lze ale vhodně využít na jednu z posledních předvánočních hodin. Doporučuji zejména u otázky č. 5 dát pozor, aby se žáci podívali do slovníčku, co je myšleno pojmem jazyk. Vlastní dopisy Ježíškovi můžete pojmut mnohem kreativněji a pak vyvěsit na nástěnku, dát za okno, poslat poštou – podle věku žáků a složení třídy.

Radek Malý

- **Hádanky:** odpovědi – vítr; kukuřice. Dle složení a věku třídy můžete žákům zadat úkol vymyslet vlastní hádanku. Veršovaných hádanek pro děti je spousta, proč třeba nerozvěsit několik z nich po třídě a nechat žáky ve dvojicích hrát soutěž, kdo jich uhodne nejvíce ve stanoveném čase?
- **Kdo se těší na prázdniny** – krásná básnička na poslední hodiny před letními prázdninami zaměřená na procvičení celého rozboru. U otázky č. 2 doporučuji se žáky probrat proměňující se refrény. Také se zaměřte na rozdíl mezi lyrickým subjektem a charakteristikou autora, u mladších dětí případně otázku č. 5 respektive č. 6 přeskočte. Snažte se u otázek vybízet žáky k dokládání svých odpovědí pomocí přesných veršů.

Nakonec jsem v příručce vybídla k hledání dalších básnických textů nejen ve sbírkách, ze kterých jsem sama čerpala.

4.2 Příručka pro vychovatele

Příručka pro vychovatele byla větším oříškem, protože aktivit, které je možné ve školní družině dělat, je oproti běžné výuce větší množství. V každém případě bylo jasné, že vychovatelé potřebují vlastní příručku ne tolik proto, aby dostali další soubor možných aktivit, ale proto, aby měli příručku bez informací a doporučení k výuce českého jazyka v rámci povinné školní docházky. Příručka pro vychovatele tedy obsahuje tyto úvodní informace:

Při přípravě tohoto materiálu jsem se soustředila na fakt, že žáci nastupující na střední školu či čtyřleté gymnázium málokdy dovedou správně a do detailu rozebrat básnický text. Důvodem může být především nedostatek zkušeností se samotným textem, a tedy i s jeho rozborem, které by žáci měli získat na základní škole.

Děti se již od raného věku učí různé básničky a říkadla. Později ve škole je zapomínají a s dalšími básnickými texty se setkávají velmi často až na druhém stupni. Ráda bych proto touto cestou pomohla jak žákům, tak pedagogům, aby se poezie přestala vytrácet z myslí mladších a později i starších ročníků.

Tento didaktický materiál je určen pro žáky třetích až pátých ročníků, dle schopností žáků, nicméně věřím, že obsahuje materiál využitelný i v jiných ročnících. Je koncipován primárně pro učitele českého jazyka a literatury, ale protože básnické texty mají úžasný přesah i do dalších předmětů, chtěla jsem, aby materiál vybízel ke spolupráci učitelů a vychovatelů v družinách.

Každému autorovi jsou věnovány dvě až tři dvoustrany s několika básněmi a úkoly k nim. Prosím, domluvte se s učitelem českého jazyka a připravte pro děti na hodiny češtiny a následně jako aktivity do školní družiny program, který žákům pomůže nabytí nové vědomosti a dovednosti hravou formou.

Ke každému rozboru doporučuji po domluvě s učitelem českého jazyka a literatury okopírovat žákům alespoň do dvojice slovníček pojmů, případně ukázkou rozboru, které jsou na prvních stranách materiálu. V úkolech jsou pojmy ze slovníčku vždy označeny tučně.

Zadané otázky jsou koncipovány tak, aby rozvíjely tvořivost žáků, učily je správnému pochopení básně a umožnily spolupráci i s ostatními spolužáky a dalšími materiály. Věřím, že jste velmi kreativní a básně samotné, případně otázky k nim, Vám samy přivodí nápady na hravé aktivity procvičující práci s básnickým textem. Několik tipů jsem si dovolila sama navrhnout již na další straně.

Upozorňuji, že materiál zcela záměrně nenabízí list s odpověďmi, protože jsem nechtěla omezovat široké množství variant odpovědí, které je u většiny otázek a úkolů. Domluvte se proto, prosím, s příslušným učitelem českého jazyka, pokud byste potřebovali s odpověďmi pomoci.

A nakonec zahrnuje tyto tipy na aktivity spojené s básněmi v materiálu:

Jiří Žáček

- **Halí, belí** – přečtete žákům báseň nahlas a nechte je nakreslit libovolnou ilustraci tak, aby se nechali inspirovat nejen textem, ale i melodií Vašeho hlasu a rytmem básně.
- **Psí romance** – nechte dvojice či menší skupinky žáků vyobrazit příběh v básni pomocí komiksu.

Josef Václav Sládek

- **Lesní studánka** – nechte žáky naučit se báseň nazpaměť, třeba i ve trojicích, po jedné strofě (sloce). Promluvte si se žáky o tom, co z básně cítí a proč, a jaké by k básni namalovali kulisy v případě, že by se báseň hrála jako divadlo. Případně si divadélko vytvořte a zahrajte.
- **Stav si, stav si, vlaštovičko** – podívejte se s žáky do encyklopedie na vlaštovku a najděte další druhy ptáků, kteří si staví hnízda u lidských obydlí. Určitě s nalezenými druhy pak vymyslíte ještě další aktivity.

František Hrubín

- Zahrajte si Hrubínovy básně jako divadélko. Rozdělte žáčky do skupin, každá může hrát svou vlastní pohádku. Neváhejte s dětmi vytvořit i vlastní kulisy či kostýmy. Popovídejte si s dětmi o pocitech, které z jednotlivých pohádek mají a proč a případně jestli znají pohádky jinak.
- Po zahrání všech divadélek si můžete zahrát hru „poznej předmět“ – ať už budou děti ochutnávat dobroty z pohádek, nebo hmatem poslepu poznávat předměty z příběhů, určitě je to bude bavit. Navíc to můžete připravit jako soutěž.

Jiří Dědeček

- **Lví pochod** – jedním z úkolů pod básní je přímo nakreslit ilustraci k dané básni, pomozte učitelům a nechte žáky nakreslit ilustraci až v družině, může to být i po menších skupinkách. Nakonec můžete výtvořiny vyzdobit nástěnku.
- **Kuna ví** – podívejte se s žáky do encyklopedie zvířat na kunu a zkuste se zaměřit na další méně známá zvířata. Můžete si třeba pustit nějaké příběhy o divokých

zvířatech (např. *Večerníček Vydrýsek*) a následně si o nich povídat či na vybrané druhy zvířat vypracovat různé projekty a další básničky.

- **Huňatá čuňata** – úkol č. 3 vybízí žáky ke zhudebnění básničky. Rozdělte žáky do skupin a nechte je vymyslet různé varianty zhudebnění básně. Možným usnadněním či alespoň ozvláštněním může být například i losování žánru písně, kterou má skupinka vytvořit – rap, opera, rock, pop atp.

Miloš Kratochvíl

- **Kočka leze dírou** – zazpívejte si původní písničku a zkuste s žáky vymyslet podobné básničky na téma jiných známých dětských písní. Můžete udělat i soutěž o nejvýstižnější ilustraci k původní písničce a naopak ke Kratochvílově básničce.
- **Dopis Ježíškovi** – Pracovní dvoustranu lze krásně využít během jedné z posledních předvánočních hodin. Vlastní dopisy Ježíškovi můžete pojmout mnohem kreativněji než jen napsáním pár vět na dvoustranu. Vyvěste pak dopisy na nástěnku, dejte za okno, pošlete poštou – podle věku žáků a složení třídy.

Radek Malý

- **Hádanky:** odpovědi – vítr; kukuřice. Dle složení a věku třídy můžete žákům zadat úkol vymyslet vlastní hádanku. Veršovaných hádanek pro děti je spousta, rozvěste jich několik po družině a nechte žáky soutěžit třeba i po skupinkách, kdo uhodne nejvíce básní.
- **Kdo se těší na prázdniny** – nechte v září žáčky napsat krátkou báseň o svých prázdninách, či v červnu o konci školy.

Nakonec, stejně jako u příručky pro učitele, jsem vychovatele vybídla k práci s dalšími básněmi v různých sbírkách a vymýšlení dalších možných kreativních a hravých aktivit. Myslím, že obě příručky bylo nezbytné vytvořit, aby se předešlo nedorozuměním a především, aby se poskytlo zase další množství alternativ, jak s žáky ve výuce i v družině pracovat tak, aby se nenásilně rozvíjely jejich vědomosti a dovednosti v oblasti literární výchovy, čtenářství a rozvoje čtenářské gramotnosti.

5 Evaluace didaktického materiálu

Můj původní záměr nechat můj didaktický materiál několik pedagogů vyzkoušet v praxi byl z důvodu pandemie COVID-19 narušen. Byla jsem proto nucena nalézt jinou formu výzkumné části mé práce, a to získání zpětné vazby od uživatelů materiálu. Na podnět mé vedoucí práce jsem proto vypracovala dotazník pro učitele a dotazník pro vychovatele, který jsem poslala několika pedagogům z různých škol a s různými pedagogickými zkušenostmi a délkou jejich praxe ve školství. V úvodu obou dotazníků byl odkaz na můj hotový didaktický materiál v online pdf verzi, aby do něj mohli respondenti nahlédnout a případně si jej vytisknout. Dotazníky se od sebe lišily jen v několika otázkách, a to z důvodu předpokladu odlišných znalostí v oblasti výuky českého jazyka a literatury u vychovatelů a učitelů. Oba dotazníky byly vytvořeny pomocí Google Formulářů, a tedy byly celé distribuovány i vyplňovány online.

5.1 Dotazník pro učitele

Na úvod dotazníku pro učitele jsem respondenty stručně informovala o mé práci, materiálu a samotném dotazníku. Takto zněl průvodní text s instrukcemi, který obsahoval i již zmíněný odkaz s materiálem nasdíleným přes Google Disk ve formátu pdf:

Milé kolegyně, milí kolegové,

ráda bych Vás tímto poprosila o několik minut Vašeho času ve spojitosti s mou závěrečnou prací na VŠ. Vytvořila jsem jakousi „čítanku“, respektive pracovní listy určené primárně pro učitele žáků od 3. do 5. třídy, byť si myslím, že by materiál mohl být využitelný i v jiných ročnících. Chtěla bych Vás tímto poprosit o nakouknutí do něj a vyplnění tohoto krátkého dotazníku, abych mohla materiál ještě trochu doladit, aby byl učitelům skutečně užitečný a stál za to. Tento materiál bude mít i krátkou učitelskou příručku.

Materiál naleznete pod odkazem níže. Pokud si odkaz otevřete v novém panelu, tento formulář zůstane vždy otevřený a rozpracovaný a budete se k němu moci kdykoliv vrátit.

Uvítám jakoukoliv Vaši radu, tip, stížnost či postřeh. Formulář je anonymní a zahrnuje celkem 6 otázek vztahujících se k různým částem materiálu, jednu otázku s prostorem pro

Vaše další postřehy a na konci dvě povinné identifikační otázky. Žádná z otázek k materiálu není nastavena jako povinná, je na Vás, k čemu se budete chtít vyjádřit. Na konci prosím nezapomeňte kliknout na tlačítko "Odeslat".

Materiál samozřejmě můžete následně klidně použít ve své výuce, nicméně Vás prosím, abyste jej nikde nesdílely, vzhledem k tomu, že ještě není zcela hotový. Až budu mít finální verzi, určitě se o ní dozvíte!

Mockrát Vám děkuji.

Natálie – Karolína Hlobilová

Hned za instrukcemi následovaly otázky k zodpovězení.

5.1.1 Výzkumný vzorek

Dotazník mi vyplnili celkem 4 učitelé. Formulář byl anonymní, nicméně zahrnoval dvě identifikační otázky, a to jednu na pohlaví a jednu na profesní praxi. Všichni respondenti byli ženy. Tři z respondentek učí na 1. stupni ZŠ a jedna respondentka na pražském víceletém gymnáziu, tedy 2. stupni ZŠ a SŠ. Tato respondentka učí český jazyk a literaturu přes 12 let. Jedna z respondentek učících na 1. stupni ZŠ učila dříve 5 let na 2. stupni ZŠ, nyní učí na 1. stupni přes 8 let. Tato respondentka učí na jedné z pražských základních škol. Další z respondentek učí přibližně 10 let žáky od 1. do 2. třídy a poslední respondentka učí 30 let 4. a 5. ročníky český jazyk a matematiku a přípravné skupiny žáků k přijímacím zkouškám. Obě tyto respondentky učí na základních školách ve Středočeském kraji, v okrese Praha-Západ. Žádný z mužských pedagogů ani další pedagožky, které jsem požádala o vyplnění dotazníku, na mou prosbu nereagovali, nicméně i jen různorodost zkušeností respondentek, které dotazník vyplnily, byla pro mé závěry a materiál důležitá.

5.1.2 Otázky v dotazníku

Při tvorbě dotazníku jsem postupovala dle publikace *Práce s empirickými daty* docenta Chromého. Kromě dvou identifikačních otázek, které byly umístěny až na konec dotazníku, obsahoval dotazník celkem 6 otázek vztahujících se k samotnému didaktickému

materiálu a jednu otázku pro případné další poznámky respondentů. Protože „platí, že čím delší dotazník, tím nižší věrohodnost celého výzkumu“ (Chromý, 2014, s. 10) z důvodu demotivace či úmrtosti respondentů, snažila jsem se dotazník zbytečně neprotahovat. Bylo třeba totiž počítat i s časem, který respondenti stráví nahlížením do materiálu a případně jeho testováním. Počítala jsem tedy s tím, že respondenti mohou studiem materiálu a vyplňováním dotazníku strávit přibližně 10 až 20 minut, což by měla být doba únosná. (Chromý, 2014) Navíc vzhledem k tomu, že dotazník vyžadoval i vlastní „samostudium“ materiálu, myslím, že byl dotazník zábavný, tedy respondenty tolik neobtěžoval.

Všechny otázky byly otevřené a žádná nebyla v dotazníku nastavena jako povinná, aby to respondentům umožňovalo vybrat si formu svých odpovědí. Při výběru otázek jsem zvažovala dvě možnosti. První variantou bylo položit jednu otázku na každou báseň či autora, druhou možností bylo položit několik obecnějších otázek. Nakonec jsem zvolila druhou variantu, poněvadž zahrnovala menší počet otázek. Zároveň jsem preferovala odpovědi obecnějšího rázu, protože vyjádření k mému výběru autorů a básní bylo jen tou nejmenší částí materiálu, kterou jsem potřebovala zhodnotit.

Zde je tedy výpis zbývajících otázek, které byly součástí dotazníku pro učitele, seřazených tak, jak byly seřazené v dotazníku:

1. *Máte nějaký tip či postřeh ke slovníčku pojmů a k ukázce rozboru?*
2. *Máte nějaký tip či postřeh k informacím o autorech a jejich výběru?*
3. *Máte nějaký tip či postřeh k jednotlivým básním?*
4. *Máte nějaký tip či postřeh k otázkám a úkolům?*
5. *Je podle Vás něco, co by určitě nemělo chybět v učitelské příručce?*
6. *Máte nějaký tip či postřeh ke grafickému zpracování materiálu?*
7. *Napadají Vás ještě další rady na závěr? (např. k ročníkům, pro které by materiál mohl být nevhodný; rozsahu; či celkově k užitečnosti materiálu atp.) K čemu byste materiál určitě využili?*

První otázka se týká samotného slovníčku, na kterém je můj didaktický materiál založen, a ukázky rozboru, která je na následující „dvoustraně“ materiálu. Záměrem celé mé práce bylo vytvořit elektronicky sdílitelný didaktický materiál, který by žáky pomocí různých aktivit a úkolů seznamoval s českými básníky a jejich texty, a především je pak připravoval

na očekávané výstupy *RVP ZV* vztahující se k porozumění textu a literární výchově. Materiál měl být zároveň snadno upravitelný dle potřeb každého pedagoga. U „dvoustran“ s básněmi a otázkami k nim bylo toto snazší než u slovníčku, poněvadž si každý pedagog může zkrátka rozmyslet, kterou báseň žákům vytiskne a kterou ne. Bohužel slovníček je v případě potřeby nezbytné ještě před tiskem přímo v původním Wordu upravit. I z tohoto důvodu pro mě bylo důležité, aby se učitelé vyjádřili k pojmům, které jsem do slovníčku vybrala, jejich definicím a příkladům a celkově k prvním zmiňovaným „dvoustranám“ materiálu. Na základě odpovědí učitelů v dotazníku jsem následně slovníček i ukázkový rozbor textu mírně upravila.

Druhá otázka se týkala výběru autorů a informací o nich uvedených v materiálu. Bylo pro mě důležité zjistit, zdali jsou mnou vybraní autoři skutečně dobrou volbou a zdali k nim vůbec mít v materiálu základní informace, případně jak je upravit. Jak jsem již zmínila výše, autorů, kteří by si zasloužili být součástí materiálu, je skutečně mnoho, šlo tedy o to vybrat zejména ty kanonické a ty dnes populární, aby materiál splňoval požadavek co největší užitečnosti.

Výběru básní a jejich zpracování v materiálu se týkala třetí otázka, u které jsem neočekávala příliš rozsáhlé odpovědi, protože básní, které by stály za využití v mém materiálu, je nespočet, ještě mnohem více než samotných autorů, a každý pedagog by si tak určitě vybral básně jiné. Znovu se proto vracím k možnosti rozšiřování materiálu dle libosti. Materiál v podobě, v jaké jej přikládám jako přílohu této práce, má sloužit především jako pomůcka, návod a inspirace k další podobné práci.

Jednou z nejdůležitějších otázek pro mě byla otázka na úkoly a otázky k básním, už jen proto, že jejich celkový počet byl několik desítek a velmi se lišily. Doufala jsem, že dojde na přísloví „více očí více vidí“ a dotázaní učitelé naleznou případné překlepy, špatně konstruované otázky, otázky bez zřejmých odpovědí atp. Zároveň byla velká pravděpodobnost, že respondenty napadnou další možné úlohy, a naopak že ohodnotí úlohy, které jsem pro materiál vymyslela já.

Ve chvíli, kdy jsem posílala dotazníky k vyplnění, neměla jsem ještě hotové příručky pro učitele a vychovatele, nemohla jsem je proto nasdílet spolu s materiálem. Nakonec jsem si nicméně uvědomila, že to mělo své výhody. Kdyby již příručka byla součástí dotazníku,

musel by dotazník zahrnovat další otázky a prodloužila by se doba studování materiálu a celkového vyplňování dotazníku. Zároveň nebyli respondenti při přemýšlení nad nezbytnostmi uvedenými v příručce omezování již existující příručkou s radami. Příručku jsem tedy dopsala až na základě odpovědí všech respondentů.

Poslední otázkou na specifickou část materiálu byla otázka na grafické zpracování. Po obdržení odpovědí jsem si uvědomila, že jsem mohla otázku formulovat lépe a zeptat se učitelů také na představy, jak by s příručkou fyzicky pracovali, jak by se jim materiál distribuoval a připravoval na hodiny českého jazyka a literatury. I na takto jednoduše položenou otázku jsem ale obdržela několik důležitých odpovědí. Zejména v případech, kdy nějaké části nebyly dostatečně viditelné, jsem na základě odpovědí respondentů materiál ještě upravila. Díky většímu množství zkušených respondentů jsem mohla materiál dále upravovat a zlepšovat.

Otázka nakonec byla prostorem pro další nápady a tipy pro zdokonalení materiálu. Nevěděla jsem, jaké různé další myšlenky mohou učitele při studování materiálu napadat, a chtěla jsem jim z tohoto důvodu nechat dostatečný prostor k vyjádření.

5.1.3 Výsledky dotazníku

Někteří učitelé se vyjádřili ke každé z otázek, někteří jen k nějaké a jedna z respondentek vypsala všechny odpovědi pod jednu otázku, což ale díky přehlednosti Google Formulářů při vyhodnocování výsledků dotazníku nevadilo. I přes nízký počet respondentů byly odpovědi, které jsem obdržela, velmi užitečné a finální verzi svého materiálu jsem na základě těchto odpovědí ještě mírně upravila. Nyní se postupně vyjádřím ke každé z otázek, abych zhodnotila odpovědi, které jsem na ně dostala.

1. Máte nějaký tip či postřeh ke slovníčku pojmů a k ukázce rozboru?

U většiny odpovědí se opakoval fakt, že pojmy ve slovníčku jsou neadekvátní věku a žáci 1. stupně jim nebudou rozumět. Jedna z respondentek přímo napsala, že se nároky na žáky postupně dosti snižují a pojmy vybrané ve slovníčku, a následně tedy i pak v úlohách u básní, jsou příliš náročné a žáci nemusí rozumět otázkám u textů. Na podnět dvou respondentek jsem proto slovníček s pojmy obohatila o jasnější definice a příklady pojmů.

Na druhou stranu musím v otázce náročnosti materiálu respondentkám oponovat, poněvadž materiál má především posouvat kupředu vědomosti žáků, a přestože nároky na žáky možná klesají, nároky v přijímačkových testech a u maturitních zkoušek v případě pojmů ve slovníčku zůstávají zatím docela neměnné. Zároveň musíme zohlednit zkušenosti respondentek. Respondentka, která měla zásadní výhrady vůči náročnosti pojmů, vyučuje v 1. a 2. ročnících, což je pod úrovní žáků, se kterými jsem při tvorbě materiálu počítala. Přesto jsem si jistá, že některé aktivity u jednodušších básní jsou využitelné i pro mladší žáky, a to zejména ty kreativnější, využitelné ve školní družině. Učitelky, které vyučují žáky, z nichž někteří chodí na přijímačky na osmiletá gymnázia, tedy z 5. třídy, taktéž zmínily, že se běžně pojmy ze slovníčku v materiálu na 1. stupni nevyučují, nicméně nevyloučily, že by je žáci nemohli znát a být na ně postupně připravováni. Respondentka vyučující na víceletém gymnáziu měla několik připomínek k jednotlivým pojmům, které jsem do slovníčku ještě zapracovala, např. uvést jasné příklady eufonických a kakofonických hlásek. Dále upozornila na problematiku kategorií „autor“ a „lyrický subjekt“. Tato problematika nicméně není přesně vymezená ani v akademické obci, ve slovníčku jsem se proto snažila navést učitele tak, aby žáky postupně navedli na základní rozdíl mezi autorem básně a jakýmsi „vypravěčem“ básně pomocí textů, na kterých je tento rozdíl dobře rozpoznatelný.

K ukázce rozboru se příliš respondentů nevyjádřilo, nicméně z odpovědí vyplynulo, že ukázkový text by mohl být snazší. Bohužel jsem při tvorbě materiálu nenašla báseň, na které bych mohla demonstrovat všechny kategorie pojmů a která by byla možná o něco jednodušší. Postřehy k jednotlivým pojmům v ukázce rozboru jsem rovnou zapracovala do materiálu.

2. Máte nějaký tip či postřeh k informacím o autorech a jejich výběru?

K výběru autorů a informacím, které jsou k nim v mém didaktickém materiálu uvedeny, měly připomínky pouze dvě respondentky. Jedna z nich se vyjádřila k informaci o studiích Jiřího Žáčka, jelikož studium inženýrství vodních staveb nesouvisí s literární tvorbou: „Je podstatné, aby věděli, co vystudoval? Má to nějaký vliv na jeho tvorbu?“ (z odpovědí respondentů, Dotazník pro učitele, 2021) Nakonec jsem se rozhodla informaci o studiích u autora ponechat, protože si myslím, že je to právě jedna z těch zajímavostí, která může žákům pomoci si autora pamatovat. Obě doporučily přidat texty nějaké autorky, tedy

zastoupit v materiálu i básně žen. Bohužel ani jedna z respondentek neuvedla žádné přesné jméno nějaké básnířky. Je ale každopádně pravda, že autorky, jako jsou například Věra Provazníková, Daisy Mrázková či Daniela Fisherová, které jsou v dnešní době velmi populární, by si v materiálu zasloužily své místo.

Obecně mohu jedině doporučit článek Jaroslava Provazníka *Současná poezie pro děti – nová zlatá éra?* z roku 2012, ve kterém se pedagogové, kteří by rádi dále rozvíjeli můj materiál, mohou nechat inspirovat výčtem autorů a kritickým pohledem na jejich tvorbu. „Ve srovnání s prvním desetiletím po Listopadu, kdy česká poezie pro děti – na rozdíl od jiných oblastí literatury – byla jaksi bezbarvá, jako by žila v bezčase, jako by se jí současnost netýkala, a její podobu určovala z velké části komerční a často i diletantská produkce, lze v posledních letech pozorovat v české poezii pro děti více než zajímavé pohyby.“ (Provazník, 2012) Přestože článek je již téměř 10 let starý, což je na dnešní dobu skutečně hodně, věřím, že k oživení zájmu autorů o poezii pro děti stále dochází a tento žánr se nadále rozšiřuje a dostává do povědomí veřejnosti. Doufám proto, že při dalším rozšiřování materiálu dojde i na další současné a populární básníky i básnířky.

3. Máte nějaký tip či postřeh k jednotlivým básním?

K básním respondentky neměly žádné výhrady až na báseň v ukázce rozboru, ke které jsem se již vyjádřila výše. Jedna z respondentek dokonce uvedla, že výběr básní určitě uspokojí i náročnější žáky. Další respondentka ocenila zejména to, že básně budou dětem blízké. Osobně jsem s výběrem básní spokojená. Přestože se do užšího výběru textů při přípravě mého materiálu dostalo mnohem větší množství stejně krásných básní, nebylo v tak krátkém čase možné zahrnout větší množství textů. Z tohoto užšího výběru jsem proto zvolila ty básně, ke kterým mě napadlo největší množství zajímavých úloh, tedy které poskytovaly největší potenciál k jejich interpretaci, hlubšímu porozumění a prožitku vzhledem k dané věkové kategorii.

4. Máte nějaký tip či postřeh k otázkám a úkolům?

Na tuto otázku respondentky odpovídaly zcela různě – některé se postupně vyjadřovaly k jednotlivým úlohám podle toho, zdali k nim něco chtěly dodat, některé se vyjádřily jen obecně ke všem otázkám a úkolům v materiálu. Tyto odpovědi vycházely z již zmiňovaného

faktu, že žáci na 1. stupni neznají všechny pojmy ze slovníčku, a tedy ani v materiálu, ale bohužel nebyly tak užitečné, jelikož nespecifikovaly, jak by se mohl materiál vylepšit, pouze konstatovaly, že některé otázky budou náročné na pochopení samotnými žáky. Užitečnější byly odpovědi těch respondentek, které se vyjádřily k těm jednotlivým otázkám a úkolům, které je zaujaly, ať již kladně či záporně. Na základě těchto odpovědí jsem některé úlohy dodatečně upravila, např. jsem lépe zvýraznila verš, na který se v jedné z úloh odkazuje, změnila rozložení jedné dvoustrany tak, aby se příliš nelišilo od ostatních, či v úloze k doplnění vlastního rýmu (verše) nechala k doplnění pouze jeden verš namísto dvou atp.

Posledním poznatkem v odpovědích na čtvrtou otázku byl nedostatek časové dotace na některé úlohy z materiálu: „na rozbor básní v takovémto měřítku většinou není čas.“ (z odpovědí respondentů, Dotazník pro učitele, 2021) Tento poznatek zřejmě plynul z faktu, že respondentka neměla k dispozici příručku pro učitele, která více komentuje možné provádění některých rozsáhlejších úloh v rámci školní družiny atp. Myslím, že pokud učitel má vůli inovovat své vyučovací metody, vždy nějakým způsobem vymyslí, jak některé atraktivnější aktivity zvládnout třeba i ve spolupráci s dalšími kolegy. Můj didaktický materiál nenutí pedagogy absolvovat úlohu po úloze, má spíše pomoci při zatraktivňování výuky a nabídnout možné tipy na inovativnější úlohy.

5. Je podle Vás něco, co by určitě nemělo chybět v učitelské příručce?

Přestože jsem si od odpovědí na otázku ohledně učitelské příručky slibovala rozsáhlejší odpovědi, obdržela jsem vlastně jen jedinou odpověď se skutečnými tipy na obsah příručky pro učitele. Respondentka, která se vyjádřila k příručce pro učitele, aniž by viděla jakýkoliv její návrh, doporučila zahrnout v příručce možné následné činnosti k textům a úlohám. Na těch jsou vlastně obě příručky, pro učitele i pro vychovatele, postaveny. Tato otázka zřejmě tedy měla být formulována lépe, aby více podnítila respondenty k zamyšlení, co by se učitelům v takové příručce hodilo. Takto se respondentky evidentně nedokázaly oprostít od hodnocení materiálu zejména z pohledu žáků, což byla škoda.

6. Máte nějaký tip či postřeh ke grafickému zpracování materiálu?

K celkovému grafickému zpracování mého materiálu neměly respondentky výhrady. Pokud našly nějakou grafickou chybu, upozornily na ni již u předchozích otázek a já ji

hned opravila. Jedna z respondentek přímo ocenila fotografie u autorů a obrázky jejich děl, druhá respondentka navrhla obměňovat typy písem u každého autora: „Možná bych ke každému autorovi použila jiný font. Děti by se tak seznámily s různými podobami písmen.“ z odpovědí respondentů, Dotazník pro učitele, 2021) Tento návrh má své klady, např. větší atraktivita a hravost materiálu či seznámení žáků s různými typy písem, ale i zápory, např. nejednotnost materiálu. Nakonec jsem se rozhodla v takovémto rozsahu do materiálu již nezasahovat.

7. Napadají Vás ještě další rady na závěr? (např. k ročníkům, pro které by materiál mohl být nevhodný; rozsahu; či celkově k užitečnosti materiálu atp.) K čemu byste materiál určitě využili?

Respondentky, které byly v dotazníku velmi skeptické vůči náročnosti pojmů, u této otázce zopakovaly, že by se svými žáky některé úlohy přeskočily, nicméně ocenily výběr textů a informace k autorům. Jedna z těchto respondentek zmínila, že žáci na 1. stupni neumějí pracovat s textem, což je ale právě jeden z důvodů, proč jsem tento didaktický materiál vytvářela. Respondentka k této otázce navíc navrhla další možné aktivity, které jsem ale již měla připravené do příručky pro vychovatele, např. převádění jednotlivých strof do obrázkové podoby atp. Další respondentka ocenila stupňující se složitost textů i úloh v celém materiálu, slovníček a ukázkový rozbor, které podněcují žáky k přemýšlení nad textem namísto obyčejného memorování pojmů a jejich definic.

Celkově se respondentkám didaktický materiál líbil, ocenily jak nápad, tak zpracování. Jedinou otázkou zůstává, pro jakou věkovou kategorii žáků je materiál vhodný, nicméně tato otázka je z mého pohledu zodpovězena již cílem materiálu být užitečný pro kohokoliv, kdo se v budoucnu chce dále či více vzdělávat v oblasti porozumění nejen básnickému textu a případně připravovat na přijímačkové testy a maturitní zkoušku. Znovu opakuji, že můj materiál nemá být kanonickou čítankou pro 3. až 5. ročníky ZŠ, ale spíše podpůrnými pracovními listy pro učitele, kteří vyhledávají obohacení svých běžných hodin českého jazyka a literatury i dalších předmětů, a vychovatele, kteří by se se svými svěřenci rádi podíleli na rozvoji jejich vědomostí a dovedností kreativní a zábavnou metodou.

5.2 Dotazník pro vychovatele

Jak jsem již zmínila výše, upravenou variantu dotazníku jsem zpracovala i pro vychovatele. K úpravě varianty pro vychovatele došlo proto, že jsem v dotazníku ani tak necílila na zhodnocení kvality materiálu po didaktické stránce jako po využití materiálu ve školní družině. Tam, kde učitelé žáky učí nové pojmy a hodnotí jejich znalosti, vychovatelé jiným způsobem připravují žáky na život ve společnosti a provázejí je vývojem tak, aby byli po rodině dalším výchovným článkem. A právě pro toto zcela odlišné působení na žáky bylo třeba získat zpětnou vazbu i nějaká zhodnocení materiálu od vychovatelů a připravit jim dotazník mírně odlišný.

Obecné instrukce v úvodu dotazníku byly podobné těm v dotazníku pro učitele:

Milé kolegyně, milí kolegové,

ráda bych Vás tímto poprosila o několik minut Vašeho času ve spojitosti s mou závěrečnou prací na VŠ. Vytvořila jsem jakousi čítanku, respektive pracovní listy určené pro spolupráci učitelů českého jazyka a vychovatelů v družinách. Chtěla bych Vás tímto poprosit o nakouknutí do něj a vyplnění tohoto krátkého dotazníku, abych mohla materiál ještě trochu doladit, aby byl Vám a učitelům skutečně užitečný a stál za to. Tento materiál bude mít i krátkou příručku.

Materiál naleznete pod odkazem níže. Pokud si jej otevřete v novém panelu, tento formulář zůstane vždy otevřený a rozpracovaný a budete se k němu moci kdykoliv vrátit.

Uvítám jakoukoliv Vaši radu, tip, stížnost či postřeh. Formulář je anonymní a zahrnuje celkem 6 otázek vztahujících se k různým částem materiálu, jednu otázku s prostorem pro Vaše další postřehy a na konci dvě povinné identifikační otázky. Žádná z otázek k materiálu není nastavena jako povinná, je na Vás, k čemu se budete chtít vyjádřit. Na konci prosím nezapomeňte kliknout na tlačítko "Odeslat".

Materiál samozřejmě můžete následně klidně použít ve své praxi, nicméně Vás prosím, abyste jej nikde nesdílely, vzhledem k tomu, že ještě není zcela hotový. Až budu mít finální verzi, určitě se o ní dozvíte!

Mockrát Vám děkuji.

Otázky následovaly hned po těchto úvodních slovech.

5.2.1 Výzkumný vzorek

Dotazník pro vychovatele mi vyplnili celkem 3 kolegyně a kolegové. Stejně jako v případě dotazníku pro učitele, i tento dotazník byl anonymní a i zde byly dvě identifikační otázky na pohlaví a pracovní zkušenosti. Respondenty dotazníku pro vychovatele byli dvě ženy a jeden muž. Jedna z žen pracuje 7 let ve školní družině při jedné z pražských ZŠ, druhá žena je vychovatelkou v dětském domově se školou. Muž-respondent pracuje 2 roky ve školní družině ZŠ. Zkušenosti těchto respondentů tedy byly dostatečně odlišné, abych mohla z jejich odpovědí v dotazníku zhodnotit svůj materiál a připravit příručku pro vychovatele.

5.2.2 Otázky v dotazníku

Otázky v dotazníku pro vychovatele se od otázek v dotazníku pro učitele tolik nelišily, pouze více zohledňovaly odlišnost kýžených odpovědí, jak jsem již zmínila výše. Při přípravě dotazníku pro vychovatele jsem postupovala v podstatě stejně, jako při přípravě dotazníku pro učitele, ze kterého jsem v tomto případě primárně vycházela. Protože jsem z organizačních důvodů distribuovala dotazník pro učitele dříve než dotazník pro vychovatele, rozhodla jsem se, že model dotazníku pro učitele využiji i pro dotazník pro vychovatele. Oba dotazníky tak obsahují kromě identifikačních otázek celkem 6 otázek vztahujících se k materiálu:

1. *Napadá Vás, zda a jakým způsobem, even. pro koho by mohl být materiál ve školní družině využit?*
2. *Máte nějaký tip či postřeh ke slovníčku pojmů a příkladu rozboru?*
3. *Máte nějaký tip či postřeh k jednotlivým básním či autorům?*
4. *Máte nějaký tip či postřeh k otázkám a úkolům? Napadly Vás další možné aktivity a doprovodné činnosti realizovatelné v družině?*
5. *Je podle Vás něco, co by určitě nemělo chybět v příručce pro vychovatele (učitele)?*
6. *Máte nějaký tip či postřeh ke grafickému zpracování materiálu?*

7. Napadají Vás ještě další rady na závěr?

Až na pár menších změn v otázkách zmíněných níže vypadal dotazník pro vychovatele stejně jako dotazník pro učitele a taktéž byl vytvořen pomocí online Google Formulářů.

5.2.3 Výsledky dotazníku

Všichni respondenti se nějakým způsobem vyjádřili ke všem otázkám a jejich odpovědi byly vesměs velmi užitečné a splnily má očekávání.

První otázka v dotazníku pro vychovatele se v dotazníku pro učitele vůbec nevyskytla:

1. Napadá Vás, zda a jakým způsobem, even. pro koho by mohl být materiál ve školní družině využit?

Tuto otázku jsem nechala jako první, protože pro mé záměry byly odpovědi na ni nejdůležitější. Očekávala jsem, že odpovědi budou rozsáhlejší než v případě zbývajících otázek. Toto se bohužel zcela nepotvrdilo, nicméně odpovědi, kterých se mi dostalo, byly dostatečné. Otázkou jsem cílila na využití mého materiálu ve školní družině, ideálně za spolupráce s učitelem českého jazyka. Kromě vychovatelky v dětském domově se školou, kde jsou podmínky zajištěny velmi specifické, se respondenti vyjádřili ve smyslu užitečnosti materiálu napříč celým 1. stupněm. Respondentka pracující v družině 7 let vyzdvihla možnost práce s materiálem v průběhu celého školního roku, respondent ve své odpovědi zmínil, že některé části materiálu jdou určitě použít pro určité věkové kategorie dětí „na rozvíjení fantazie, smyslů, paměti a slovní zásoby aj.“ (z odpovědí respondentů, Dotazník pro vychovatele, 2021) Při tvorbě materiálu a dotazníku pro vychovatele jsem doufala, že někteří z respondentů přijdou právě s těmito poznatky, poněvadž to byly přesně jedny ze záměrů při tvorbě mého materiálu. Respondentka z dětského domova se školou shledala materiál pro 1. stupeň příliš náročný, nicméně zmínila, že by jej určitě využila při práci se staršími žáky. Všechny tyto odpovědi mě proto uspokojily, že materiál není zbytečný a splňuje určitým způsobem původní cíle.

2. Máte nějaký tip či postřeh ke slovníčku pojmů a příkladu rozboru?

Tato otázka byla shodná s první otázkou dotazníku pro učitele. Přesně, jak jsem předpokládala, vychovatelé se ke slovníčku a ukázce rozboru ani zdaleka nevyjádřili tak rozsáhle. Všichni respondenti označili slovníček a ukázku rozboru za kvalitně a obsírně zpracovanou a dále se k otázce nevyjadřovali.

3. Máte nějaký tip či postřeh k jednotlivým básním či autorům?

Třetí otázka byla sloučením druhé a třetí otázky z dotazníku pro učitele. Vyjádření k výběru autorů z pohledu vychovatelů pro mě nebylo tak podstatné nejen z odborného hlediska, ale především proto, že vychovatelé jsou ve své práci obvykle mnohem kreativnější a očekávala jsem, že na výběru autorů jim tolik nezáleží, protože si v případě potřeby materiál bez problému rovnou doplní o autory další. Odpovědi na tuto otázku skutečně nebyly vyčerpávající, výběr básní a autorů se respondentům líbil, jedna z respondentek jej dokonce označila za inspirativní. Respondent se vyjádřil k Jiřímu Žáčkovi s tím, že v něm „navozuje pocity z dřívější doby výletů za oponou.“ (z odpovědí respondentů, Dotazník pro vychovatele, 2021) Z této odpovědi jsem usoudila, že se respondentovi výběr básní a autorů líbil, zvláště Jiří Žáček.

4. Máte nějaký tip či postřeh k otázkám a úkolům? Napadly Vás další možné aktivity a doprovodné činnosti realizovatelné v družině?

Tato otázka se od původní podoby v dotazníku pro učitele lišila svou podotázkou na další možné aktivity a doprovodné činnosti realizovatelné v družině. Touto podotázkou jsem chtěla docílit toho, aby mi vychovatelé přispěli do příručky pro učitele i příručky pro vychovatele dalšími nápady k úlohám v materiálu a případně se vyjádřili k těm, které již byly jeho součástí. K mé spokojenosti se zde respondenti skutečně více rozepsali.

Respondentce ze školní družiny v pražské ZŠ přišly úlohy v materiálu motivační. Navrhla zahrnout více úloh spojených s výtvarným pojetím básní. Respondentka z dětského domova se školou zase navrhla více práce ve skupinách pro větší motivaci žáků: „Úkoly by mohly děti plnit i ve skupinách, soutěž skupin by pro ně mohla být ještě větší motivací.“ (z odpovědí respondentů, Dotazník pro vychovatele, 2021) Kooperaci jsem zohlednila v aktivitách doporučených v příručkách pro učitele a vychovatele. Respondent k této otázce bohužel nenavrhl žádné další možné aktivity, nicméně konstatoval, že úlohy

v materiálu by použil pro 2. a 3. ročník. Všechny nápady a postřehy, jako bylo např. propojení aktivit „s výtvarným pojetím básničky,“ (z odpovědí respondentů, Dotazník pro vychovatele, 2021) jsem se po promyšlení snažila zohlednit v příručkách pro učitele i vychovatele (viz výše).

5. Je podle Vás něco, co by určitě nemělo chybět v příručce pro vychovatele (učitele)?

Zatímco učitelé byli v odpovědích na tuto otázku velmi struční a nenabídli mi mnoho rad k obsahu příručky pro učitele a vychovatele, vychovatelé tuto otázku využili pro vyjádření se k materiálu více. Respondentka ze ZŠ zhodnotila, že materiál motivuje vychovatele k další práci: „Tento materiál je výborný, motivuje vychovatele k další práci.“ (z odpovědí respondentů, Dotazník pro vychovatele, 2021) Respondentka z dětského domova se školou dobře vystihla, že je materiál koncipován tak, aby si každý pedagog sám zvolil, s jakou jeho částí bude pracovat: „Každý vychovatel či učitel si materiál má sám vybrat a přizpůsobit skupině, se kterou pracuje.“ (z odpovědí respondentů, Dotazník pro vychovatele, 2021) Tento postřeh mě velmi potěšil, neboť to byl jeden z cílů celé mé práce a respondentka si tuto možnost, kterou materiál nabízí, uvědomila i bez jakékoliv příručky pro pedagogy. Respondent chtěl, aby příručka byla empatická a vůči pedagogům citlivá. Všem zmíněným nápadům jsem se při tvorbě obou příruček snažila vyhovět.

6. Máte nějaký tip či postřeh ke grafickému zpracování materiálu?

Otázka na grafické zpracování byla v obou dotaznících stejná, vychovatelé se ke grafické podobě materiálu vyjádřili všichni velmi pozitivně, respondent se vyjádřil ve smyslu, že mu materiál v pdf verzi na obrazovce divně skáče, nicméně protože materiál je primárně určen k tisku, který by pdf verzi neměl být zkomplikován, tento problém jsem dále neřešila. Z tohoto důvodu mě odpovědi na tuto otázku zcela uspokojily a v materiálu jsem díky nim nic dalšího neměnila.

7. Napadají Vás ještě další rady na závěr?

Vzhledem k tomu, že se vychovatelé s dalšími nápady svěřili již v dřívějších odpovědích, byli v případě této otázky již stručnější. Všichni v těchto odpovědích materiál ještě jednou ocenili, respondentka ze ZŠ si posteskla, že není takových materiálů více a respondent

ocenil, kolik vědomostí a dovedností žáků materiál rozvíjí a že je to „dobré téma, které je ojedinělé v tomto zpracování.“ (z odpovědí respondentů, Dotazník pro vychovatele, 2021)

Závěr

Cílem mé práce bylo vytvořit didaktický materiál, který by umožňoval propojení výuky českého jazyka a literatury zaměřené na porozumění básnickému textu a aktivit ve školní družině, případně výuky v jiných předmětech. Materiál jsem zaměřila na poetické texty, protože jsem v praxi při doučování žáků různého věku zjistila, že právě porozumění poetickým textům a práce s nimi dělá žákům často největší potíže, byť je to součást osnov a požadavků u různých dalších zkoušek, a zároveň podněcuje myšlení žáků, vnímání neobyčejnosti řeči a zejména umožňuje hlubší prožitky. Protože jsem chtěla, aby materiál vybízel ke spolupráci učitelů a vychovatelů v družinách, musela jsem se zaměřit primárně na žáky 3. až 5. ročníků. Uvědomila jsem si přitom, že právě tento věk je zlomem, kdy žáci přestávají být v kontaktu s říkadly a básněmi pro děti a s další poezií se mohou kolikrát setkat až na druhém stupni při čtení již náročných básnických skladeb. Když jsem se pak probírala poetickými sbírkami v knihkupectvích a knihovnách, zjistila jsem, že vůbec není pravdou, že by existovala a vznikala jen poezie pro malé děti a pak až pro dospělé. Existuje a vzniká poezie i pro děti starší, která osloví i ty náročnější čtenáře. Z těchto důvodů jsem tedy vypracovala materiál, který je součástí přílohy.

Celkovým záměrem tedy bylo vytvořit didaktický materiál pro žáky 1. stupně ZŠ a jejich pedagogy, který by různými aktivitami a úlohami seznamoval žáky s českými básníky a jejich texty, a především rozvíjel jejich dovednosti práce s textem, zejména poetickým. Materiál si kladl za cíl být adaptovatelný pro různé typy výuky a vybízet k vzájemné spolupráci pedagogů v rámci celého výchovně-vzdělávacího procesu. Pasáže v materiálu měly být snadno oddělitelné, aby si tak všichni mohli při tisku vybrat jednotlivé části pro práci dle potřeby.

Můj původní záměr nechat pedagogy vyzkoušet materiál v praxi byl bohužel narušen celosvětovou pandemií, nicméně v rámci výzkumu jsem materiál alespoň nasdílela k nahlédnutí několika učitelům a vychovatelům a požádala je o vyplnění dotazníků s otázkami vztahujícími se ke vzhledu, užitečnosti a celkovému zpracování materiálu. Oba dotazníky, pro učitele i pro vychovatele, mi poskytly velmi dobrou zpětnou vazbu. Na základě odpovědí, které jsem v obou dotaznících získala, jsem materiál ještě finálně upravila, a především vypracovala příručky pro učitele a pro vychovatele. Tyto příručky jsou součástí

této práce. Materiál bude sdílitelný online ve formátu pdf, který jsem shledala nejsnazším pro tisk, a zároveň jako Word dokument, aby si jej pedagogové mohli jakkoliv upravovat a přizpůsobovat dle potřeby a libosti.

S materiálem jsem i po pročtení všech reakcí učitelů i vychovatelů spokojená, myslím, že splňuje své účely a může být dobrou motivací pro pedagogy k tvorbě dalších, podobných a inovativních didaktických materiálů a pracovních listů. Jediným a častým negativním ohodnocením byly příliš vysoké nároky, které materiál na žáky 3. až 5. ročníků klade. Materiál nicméně nenutí pedagogy využívat vše, co zahrnuje, naopak má být jen pomocníkem jak pro žáky, tak pedagogy, aby si vybrali, co zrovna použít chtějí a mohou, aby motivoval žáky ke čtení poezie skrze různorodé aktivity a úlohy a aby pomáhal pedagogům rozvíjet vědomosti a dovednosti žáků. I z těchto důvodů materiál přesahuje oběma směry do dalších ročníků, což vidím jen jako jeho další výhodu. Pokud by byla v budoucnu příležitost, materiál poskytuje dostatek prostoru k dalšímu rozšiřování jak o autory, tak o texty a úlohy.

Mně osobně tvorba materiálu a jeho evaluace přinesla jak materiál samotný, tedy podklady pro mou nynější a budoucí praxi, tak i zjištění, že tento problém skutečně potřebuje nějaké podobné malé podpůrné činnosti ze strany pedagogů, a že stačí pedagogy lehce pobídnout, jako jsem je v tomto případě pobídla já, aby se sami pustili do dalších interaktivních a inovativnějších aktivit v rámci své pedagogické činnosti.

Seznam použitých informačních zdrojů

BRABEC, Jiří, OPELÍK, Jiří, ed., 1963. *Jak číst poezii*. Praha: Československý spisovatel. Klub přátel poezie (Československý spisovatel).

BRUKNER, Josef a Jiří FILIP, 1997. *Poetický slovník*. 2., upr. vyd., v MF první vyd. Praha: Mladá fronta. ISBN 80-204-0650-6.

Centrum pro zjišťování výsledků vzdělávání. (2021). *Specifikace požadavků pro jednotnou přijímací zkoušku v přijímacím řízení na střední školy v oborech vzdělání s maturitní zkouškou - Český jazyk a literatura*. Praha: Centrum pro zjišťování výsledků vzdělávání, 2021 [cit. 2021-7-2]. Dostupné z: https://prijmacky.cermat.cz/files/files/dokumenty/specifikace-pozadavku/JP17_Specifikace_pozadavku-CJL.pdf

ČAPEK, Robert, 2015. *Moderní didaktika: lexikon výukových a hodnoticích metod*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-3450-7.

Český bestseller: Historie za rok 2013. *Český bestseller* [online]. [cit. 2021-6-30]. Dostupné z: <http://www.ceskybestseller.cz/products/2013/>

Český bestseller: Historie za rok 2015. *Český bestseller* [online]. [cit. 2021-6-30]. Dostupné z: <http://www.ceskybestseller.cz/products/2015/>

DĚDEČEK, Jiří, 2013. *Jede jede klokan: verše pro neukázněné děti*. Ilustroval Helena WERNISCHOVÁ. Praha: Dokořán. ISBN 978-80-7363-577-0.

Edice Pachatelé dobrých skutků - přebal. In: *Zboží.cz* [online]. [cit. 2021-6-30]. Dostupné z: <https://www.zbozi.cz/vyrobek/pachatele-dobrych-skutku-milos-kratochvil/>

František Hrubín - fotografie, 2020. In: *Portál literárních muzeí* [online]. [cit. 2021-5-28]. Dostupné z: <http://www.literamimuzea.cz/content/pageimages/0/small2/229.jpg>

HRUBÍN, František, 2007. *Dvakrát sedm pohádek*. 9. vyd. v Albatrosu. Ilustroval Jiří TRNKA. Praha: Albatros. Klub mladých čtenářů (Albatros). ISBN 978-80-00-01879-9.

CHROMÝ, Jan, 2014. *Práce s empirickými daty* [online]. Praha: Karolinum [cit. 2021-7-3]. ISBN 978-80-246-2801-1. Dostupné z: <https://karolinum.cz/data/book/13215/Chromy%20-%20Prace%20s%20empirickymi%20daty%209788024628011.pdf>

Jiří Dědeček - fotografie. In: *mujRozhlas* [online]. [cit. 2021-5-28]. Dostupné z: <https://www.mujrozhlas.cz/sites/default/files/styles/detail/public/rapi/530e206924292816c121401faba8bfbb.jpg?h=ab101dfc&itok=6UC-FbCL>

Jiří Žáček - fotografie. In: *Střípky z ráje* [online]. [cit. 2021-4-23]. Dostupné z: <http://stripkyzraje.cz/wp-content/uploads/2016/09/Jiri-Zacek.jpg>

Jiří Žáček: Autorské stránky [online]. [cit. 2021-5-28]. Dostupné z: <http://www.jirizacek.cz>

Josef Václav Sládek - fotografie. In: *Epocha Plus* [online]. [cit. 2021-5-28]. Dostupné z: <http://epochaplus.cz/wp-content/uploads/Josef-Vaclav-Sl%C3%A1dek-chce-cestovat.-Ameriku-pova%C5%BEuje-za-zemi-zasl%C3%ADbenou..jpg>

JURKOVIČ, Pavel a Jiří ŽÁČEK, 2011. *Jak počítají kořata*. Ilustroval Stanislav DUDA. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-789-3.

KALHOUS, Zdeněk a Otto OBST, 2009. *Školní didaktika*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-571-4.

KRATOCHVÍL, Miloš a Lucie ŠAVLÍKOVÁ, 2012. *Pes nám spadla: bláznivé básničky*. Ilustroval Eva SÝKOROVÁ-PEKÁRKOVÁ. Praha: Mladá fronta. ISBN 978-80-204-2690-1.

Krysáci - poster, 2021. In: *Česká televize - Děčko* [online]. [cit. 2021-4-23]. Dostupné z: <https://decko.ceskatelevize.cz/cms/porad-krysaci/poster/poster.jpg>

LAUFKOVÁ, Veronika. *Čtenářská gramotnost z pohledu rámcových a školních vzdělávacích programů*. Gramotnost, 2018, č. 1, [online]. [cit. 2021-6-20]. Dostupné z: <https://pages.pedf.cuni.cz/sc25/files/2020/01/%c4%8cten%c3%a1%c5%99sk%c3%a1-gramotnost-z-pohledu-r%c3%a1mcov%c3%bdch-vzd%c4%9bl%c3%a1vac%c3%adch-a-%c5%a1koln%c3%adch-program%c5%af.pdf>

LEHÁR, Jan, 2004. *Česká literatura od počátků k dnešku*. 2. dopl. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny. Česká historie. ISBN 80-7106-308-8.

MALÝ, Radek, 2015. *Kam až smí smích*. Druhé vydání. Ilustroval Anna NEBOROVÁ. Praha: Meander. Modrý slon (Meander). ISBN 978-80-87596-82-1.

- Miloš Kratochvíl - fotografie, 2021. In: *Miloš Kratochvíl* [online]. [cit. 2021-5-28]. Dostupné z: <https://milos-kratochvil.estranky.cz/img/picture/5/3.jpg>
- MOCNÁ, Dagmar a Josef PETERKA, 2004. *Encyklopedie literárních žánrů*. Praha: Paseka. ISBN 80-7185-669-X.
- MŠMT. (2011a). *Doporučené učební osnovy předmětů ČJL, AJ a M pro základní školy*. Praha: MŠMT, 2011 [cit. 2021-7-2]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/189>
- MŠMT. (2011b). *Metodický list k tvorbě vzdělávacích materiálů pro ZŠ*. Praha: MŠMT, 2011 [cit. 2021-7-2]. Dostupné z: <https://www.msmt.cz/file/17860>
- MŠMT. (2013). *Standardy pro základní vzdělávání - Český jazyk a literatura*. Praha: MŠMT, 2013 [cit. 2021-7-2]. Dostupné z: <https://digifolio.rvp.cz/artefact/file/download.php?file=67488&view=9832>
- MŠMT. (2016) *Katalog požadavků zkoušek společné části maturitní zkoušky: platný od školního roku 2017/2018 - Česká literatura*. Praha: MŠMT, 2016 [cit. 2021-7-2]. Dostupné z: <https://maturita.ceremat.cz/files/files/katalog-pozadavku/katalog-pozadavku-2018-CJL.pdf>
- Národní umělec: Laureáti. Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i.: *Česká literární bibliografie - Literární ceny* [online]. Praha 1 [cit. 2021-6-30]. Dostupné z: <http://www.ucl.cas.cz/ceny/?c=73>
- Nominace a ceny 2012. *Zlatá stuha* [online]. [cit. 2021-6-30]. Dostupné z: <http://www.zlatastuha.cz/cs/archiv?r=2012>
- O princezně Hryzeldě - přebal, 2021. In: *Luxor* [online]. [cit. 2021-6-30]. Dostupné z: <https://www.luxor.cz/product/o-princezne-hryzelde-zbo000218358>
- Ocenění: Literární ocenění. *Miloš Kratochvíl* [online]. [cit. 2021-6-30]. Dostupné z: <https://milos-kratochvil.estranky.cz/clanky/oceneni.html>
- PÁVKOVÁ, Jiřina, 2014. *Pedagogika volného času*. V Praze: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta. ISBN 978-80-7290-666-6.
- PETERKA, Josef, 2007. *Teorie literatury pro učitele*. 3. vyd. Jíloviště: Mercury Music & Entertainment. ISBN 978-80-239-9284-7.

- PETTY, Geoffrey, 2002. *Moderní vyučování*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 80-7178-681-0.
- Poetický slovníček dětem v příkladech - přebal, 2021. In: *Albatros Media* [online]. [cit. 2021-6-30]. Dostupné z: <https://www.albatrosmedia.cz/tituly/66584929/poeticky-slovnicek-detem-v-prikladech/>
- Pohádka o Květušce a její zahrádce - ilustrace, 2021. In: *Čítárny* [online]. [cit. 2021-6-30]. Dostupné z: <https://www.citarny.cz/images/stories/knihy/hrubin-trnka-o-kvetusce-a-jeji-zahradce.jpg>
- Pohádky z tisíce a jedné noci - přebal. In: *www.eshop-zdarma.cz* [online]. [cit. 2021-6-30]. Dostupné z: <http://www.vyprodej-velkoobchod.cz/g1753.Poh%EDdky+z+tis%EDce+a+jedn%ED9+noci++Franti%9Aek+Hrub%EDn++1958+++ilustrace+Ji%F8%ED+Trnka++++Sedm+orient%EDln%EDch+poh%EDdek+p%F8evypr%ED1v%ECn%FDch+pro+%E8ten%E1%F8e+od+6+let.V%FDbor+se.htm>
- PROVAZNÍK, Jaroslav, 2012. Současná poezie pro děti – nová zlatá éra? Současná poezie pro děti – nová zlatá éra? In: *iLiteratura.cz* [online]. [cit. 2021-7-3]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/30141/soucasna-poezie-pro-deti-nova-zlata-era>
- Radek Malý - fotografie. In: *HOST: Vydavatelství* [online]. [cit. 2021-5-28]. Dostupné z: https://www.hostbrno.cz/files/e/3766/maly-radek-dusan-simanek_w1200_h630.jpeg
- Radek Malý: spisovatel [online], 2016. [cit. 2021-6-30]. Dostupné z: <https://radek-maly-spisovatel.webnode.cz/>
- Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha: MŠMT, 2021 [cit. 2021-06-30]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/file/4986_1_1/
- Seznam vyznamenaných: Medaile Za zásluhy. *Pražský hrad* [online]. [cit. 2021-6-30]. Dostupné z: <https://www.hrad.cz/cs/ceska-republika/statni-vyznamenani/medaile-za-zasluchy/seznam-vyznamenanych>
- SKALKOVÁ, Jarmila, 2007. *Obecná didaktika: vyučovací proces, učivo a jeho výběr, metody, organizační formy vyučování*. Praha: Grada. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-1821-7.

SLÁDEK, Josef Václav. *Básně* [online]. VMKP 1. vyd. Praha : Městská knihovna v Praze, 2011 [cit. 2021-5-28]. Dostupné z WWW: http://web2.mlp.cz/koweb/00/03/65/60/15/basne_sladek.pdf

SLÁDEK, Josef Václav, 2012. *Selské písně a české znělky*. Brno: Tribun EU. Knihovnicka.cz. ISBN 978-80-7399-270-5.

Slovník české literatury po roce 1945 [online], 2011. ÚČL AV ČR [cit. 2021-7-6]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/>

Státní cena za literaturu: Laureáti. Ústav pro českou literaturu AV ČR, v. v. i.: *Česká literární bibliografie - Literární ceny* [online]. Praha 1 [cit. 2021-6-30]. Dostupné z: <http://www.ucl.cas.cz/ceny/?c=2>

SÝKORA, Miloslav, 1996. *Učebnice: její úloha v práci učitele a ve studijní činnosti žáků a studentů*. Praha: EM-Effect. ISBN 80-900566-1-X.

Špalíček veršů a pohádek - přebal. In: *Knihy Dobrovský* [online]. [cit. 2021-5-28]. Dostupné z: https://www.knihydobrovsky.cz/thumbs/book-detail/mod_eshop/produkty/s/spalicek-versu-a-pohadek-9788087678213.jpg

VODIČKA, Felix, 1968. Mezi poezií a prózou: K funkci veršovaného románu v žánrovém systému české literatury 19. století. *Česká literatura*. **16**(3), 245–265.

Všechny oceněné knihy podle ročníků. *Magnesia Litera* [online]. [cit. 2021-6-30]. Dostupné z: <https://magnesia-litera.cz/historie/>

Zimní pohádka o Smolíčkovi - ilustrace, 2021. In: *Databazeknih.cz* [online]. [cit. 2021-6-30]. Dostupné z: https://www.databazeknih.cz/img/books/66_/66556/bmid_zimni-pohadka-o-smolickovi-Bz8-66556.jpg

Zlatá stuha za celoživotní dílo: ZLATÁ STUHA - OCENĚNÍ ZA CELOŽIVOTNÍ TVORBU (OD ROKU 1997). *Zlatá stuha* [online]. [cit. 2021-6-30]. Dostupné z: <http://www.zlatastuha.cz/cs/zlata-stuha-za-celozivotni-dilo-od-roku-1997->

ŽÁČEK, Jiří, 1999. *Aprílová škola*. 5. (4. rozš.) vyd. Ilustroval Adolf BORN. Praha: Albatros. Klub mladých čtenářů (Albatros). ISBN 80-00-00718-5.

ŽÁČEK, Jiří, 2003. *Nesedejte na ježka!: básničky, pohádky a bajky pro děti od 6 let.*

Ilustroval Lucie DVOŘÁKOVÁ. Havlíčkův Brod: Fragment. ISBN 80-7200-787-4.

Seznam příloh

Příloha 1   Didaktický materiál - Poezie pro 3.–5. ročníky ZŠ